
”Olen voinut puhua monelle ihmiselle”

Oppilaiden kokemuksia sosiaalisista suhteista koulussa

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutus

Lahdensivu, syksy 2016

Katja Laakso & Jenni Mustajärvi

LAHDENSIVU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalipedagoginen sosiaalityö

Tekijät

Katja Laakso & Jenni Mustajärvi

Vuosi 2016

Työn nimi

”Olen voinut puhua monelle ihmiselle” Oppilaiden kokemuksia sosiaalisista suhteista koulussa

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja tuoda näkyväksi oppilaiden omia kokemuksia sosiaalisista suhteista koulussa. Sosiaalisilla suhteilla tarkoitettiin tässä opinnäytetyössä oppilaiden välisiä keskusteluita sekä oppilaan ja koulun aikuisen välistä vuorovaikutusta.

Tutkimuksen teoriatausta muodostui kohderyhmän sosiaalisen kehityksen vaiheiden kuvaamisesta, sosiaalisista suhteista koulussa ja nuorta auttavan aikuisen roolista koulussa. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus. Opinnäytetyön tutkimuksen kohderyhmänä oli eteläsuomalaisen peruskoulun kahdeksannen luokan oppilaita. Aineistonkeruukertoja oli kaksi. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua ja learning cafe -menetelmää. Analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua.

Tutkimustuloksista selvisi, että oppilaat puhuvat koulussa vapaa-aikaan ja koulunkäyntiin liittyvistä asioista ystäviensä kanssa. Tutkimus tulosten perusteella oppilaat tarvitsivat tukea koulunkäyntiin liittyviin asioihin ja oppilaiden välisen vuorovaikutuksen tukemiseen.

Johtopäätöksenä todettiin, että oppilaat voisivat hyötyä matalan kynnyksen auttajasta, jona voisi toimia koulussa työskentelevä sosionomi. Jatkotutkimusdotuksena voitaisiin tutkia, miten uusi opetussuunnitelma ja sen mukaiset koulutilat vaikuttavat sosiaaliin suhteisiin. Toisena jatkotutkimusaiheena voisi olla koulusosionomin rooli uudessa koulussa.

Avainsanat Oppilaat, sosiaaliset suhteet, koulu, oppilashuolto

Sivut 38 s. + liitteet 3 s.

LAHDENSIVU

Degree Programme in Social Services

Social Pedagogical Social Work

Authors

Katja Laakso & Jenni Mustajärvi **Year** 2016

Subject of Bachelor's thesis

“I have been able to talk with many people” Pupils' own experiences of social relationships at school

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to make pupils' own experiences of social relationships at school visible. Social relationships in this thesis refer discussions between pupils, as well as the interaction between a pupil and an adult at school.

The theoretical framework consisted of describing the development of social stages of the target group, social relationships at school and the role of an adult role who helps the young person at school.

The thesis was a qualitative study. The target group of the thesis consisted of eighth grade students in a school in southern Finland. There were two sessions, during which data were collected by means of semi-structured theme interviews and the Learning Café method. The received data were subjected to a thematic analysis.

The result of the thesis showed that pupils talk about school and leisure-related issues with their friends at school. The results of the thesis showed that the pupils need support with school related matters and the interaction between pupils needs to be supported.

As a developing a proposal, it can be stated that, the pupils could benefit from a low threshold assistance, which could be provided by a Bachelor of Social Services. A suggestion for further study is to explore how the new curriculum and corresponding school facilities will impact the social relations. Another topic for follow-up research could be the role of a Bachelor of Social Services in the new school.

Keywords Pupils, social relationships, school, student welfare

Pages 38 p. + appendices 3 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA	2
2.1	Nuoruus	2
2.2	Sosiaalinen ja persoonallinen kehitys	3
2.3	Ystävyyden merkitys.....	4
3	SOSIAALISET SUHTEET KOULUSSA.....	5
3.1	Sosiaalinen status ryhmässä	5
3.2	Sosiaalisten tavoitteiden nelikenttä	6
3.3	Koulu sosiaalisena yhteisönä	7
3.4	Koulukiusaaminen sosiaalisten suhteiden rikkojana.....	9
3.5	Yksinäisyyden tunteet koulussa	11
4	AIKUISEN ROOLI OPPILAAN TUKENA.....	12
4.1	Oppilaan kohtaaminen.....	12
4.2	Sosiaalipedagoginen ajattelutapa	13
4.3	Oppilashuollon tehtävä.....	14
5	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	16
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	17
6.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	18
6.2	Laadullinen tutkimus.....	18
6.3	Tutkimusympäristö ja aineiston hankinta	18
6.4	Aineiston analyysimenetelmä	20
6.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	21
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	22
7.1	Oppilaiden yleisiä puheenaiheita	23
7.2	Nuoruuteen liittyvistä asioista puhuminen.....	25
7.3	Aikuisen rooli sosiaalisten suhteiden vahvistajana	26
7.4	Kokemukset tuen tarpeesta.....	29
7.5	Yhteenveto tuloksista	30
8	POHDINTA.....	32
8.1	Opinnäytetyö prosessin pohdintaa	32
8.2	Kehittämisehdotus.....	34
8.3	Jatkotutkimusaiheita.....	35
	LÄHTEET	36
Liite 1	Kysymykset	
Liite 2	Analyysivaihe	
Liite 3	Lautapeli	

1 JOHDANTO

Löytyykö peruskoulussa nuorelle tarvittaessa aikuinen, jolle voi kertoa mieltä painavista asioista? Kuinka suuressa roolissa ystävät ovat koulussa? Minkälaiselle aikuiselle nuoren on helppo puhua? Näihin kysymyksiin etsitään vastauksia tässä opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön tutkimusaiheen valintaan vaikutti tekijöiden kiinnostus nuorten hyvinvointia ja koulun sosiaalisessa ympäristössä tapahtuvia asioita kohtaan. Opinnäytetyön aiheen pohdinta lähti liikkeelle opintoihin liittyvästä projektista Hämeen ammattikorkeakoulussa, jossa kehitelimme lautapelin nuoruuteen liittyvistä asioista. Lautapeliin kehitetyt kysymykset toimivat ajatusten herättäjänä opinnäytetyön ensimmäisellä aineistonhankintakerralla.

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia yläkoululaisten oppilaiden kokemuksia sosiaalisista suhteista koulussa. Sosiaalisilla suhteilla tarkoitetaan oppilaiden välisiä keskusteluita sekä oppilaan ja koulun aikuisen välistä vuorovaikutusta. Opinnäytetyön tutkimuksen kohderyhmänä on erään eteläsuomalaisen koulun kahdeksannen luokan oppilaita. Valittujen tutkimuskysymysten avulla tavoitteena on selvittää oppilaiden puheenaiheita koulussa ja oppilaan tuen tarvetta koulun aikuiselta. Aihetta tutkitaan oppilaiden näkökulmasta.

Tutkimuksen teoriataustan muodostaa kohderyhmän sosiaaliset kehitysvaiheet, sosiaaliset suhteet koulussa ja nuorta auttavan aikuisen rooli. Aineistonhankintakertoja oli kaksi. Ensimmäisellä kerralla menetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Toisella aineistonhankinta kerralla kerättiin tietoa learning cafe -menetelmän avulla. Analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua.

Aihe on ajankohtainen koulun opetussuunnitelman muuttaessa käytänteitä avoimempaan oppiympäristöön. Sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu avoimessa oppimisympäristössä. (Perusopetuksen opetussuunnitelmapohja 2016- 2017 v.1.3.) Tekijöille aihe on tärkeä myös siksi, koska molempia tekijöitä kiinnostaa työ nuorten parissa valmistumisen jälkeen.

Koulu on ympäristö, jossa jokainen nuori on arkipäivisin. Siksi on tärkeää, että koulussa on aikuisia joilta voi hakea tarvittaessa apua ja tukea. Koulu on oppimisen lisäksi myös kohtaamispaikka. Ystävät tukevat toisiaan.

Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomiopinnoissa sosiaalialipedagoginen ajattelutapa, on osa opintoja ja ammattiin kasvamista. Tässä opinnäytetyössä se liittyy sosionomin rooliin koulussa.

2 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Tutustuminen teoriataustaan aloitetaan nuoren elämänvaiheen ja sen kehityksen kuvaamisesta. Sen jälkeen kerrotaan nuoren sosiaalisesta kehityksestä ja ystävien merkityksestä. Tässä luvussa kerrotaan 13–15-vuotiaiden kehityksestä, koska tutkimukseen osallistuvat oppilaat kuuluvat tähän ikäryhmään. Teoriaosuudessa käytetään sanaa nuori, koska teoriataustaan liittyvässä kirjallisuudessa käytetään useimmiten sanaa nuori. Opinnäytetyössä päädyttiin käyttämään analyysivaiheessa sanaa oppilas, koska opinnäytetyön aihe liittyy koulun sosiaalisiin suhteisiin.

2.1 Nuoruus

Nuoruus voidaan jakaa kolmeen eri ajanjaksoon. Ajanjaksoja ovat varhaisnuoruus, keskinuoruus ja myöhäisnuoruus. Tutkimukseen osallistuvien oppilaiden voidaan ajatella olevan varhaisnuoruusikäisiä. Dunderfeltin (2011, 84–85) mukaan varhaisnuoruus sijoittuu 12–15-vuoden ikävälille. Sen sijaan Launonen & Pulkkinen (2004, 53) määrittelevät varhaisnuoruuden alkamaan vuotta myöhemmin eli 13–15-vuoden ikävälille.

Nuori käy läpi kehitystehtäviä kasvaessaan lapsesta aikuiseksi. Kehitystehtävällä tarkoitetaan haastetta, josta selviäminen auttaa siirtymään seuraavaan kehityksen vaiheeseen. Nuoruuden kehitystehtävien tarkoituksena on auttaa nuorta muodostamaan oman arvomaailman aikuisuutta varten, oppia sosiaalisissa suhteissa vastuulliseen käyttäytymiseen sekä itsenäistyä tunne-elämässä suhteessa vanhempiin ja muihin aikuisiin. (Dunderfelt 2011, 84–86; Nurmi 2003, 257.)

Varhaisnuoruutta voidaan kutsua ihmissuhteiden kriisin ajaksi. Psykososiaalisen kehityksen alueella varhaisnuoruuteen liittyvä keskeinen asia on protestointi vanhempia ja muita auktoriteetteja vastaan. Varhaisnuoruuteen kuuluu biologisen murrosiän alkaminen. Biologisen murrosiän lisäksi varhaisnuoruuteen kuuluu suurena osana psykologinen kehitys. Ystävien merkitys kasvaa. Varhaisnuoruudessa on tyypillistä solmia uusia ystävyys-suhteita saman ikäisten kanssa. (Dunderfelt 2011, 84,86; Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 72–74, 77.)

Nuoren biologinen kehitys ja fyysiset muutokset muokkaavat hänen käsitystään itsestään. Myös suhde ympäristöön muuttuu. Nuori voi muuttua epävarmaksi ja ulkonäkö ei tunnu niin hyvältä kuin aikaisemmin. Nuoren itseluottamus voi olla huonompi kuin lapsena. Hän saattaa ajatella, että tietää vähemmän kuin muut. Samaan aikaan nuoren omien kehityshaasteiden kanssa myös ympäristö odottaa häneltä itsenäisempää suoriutumista. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 78.) (Nurmi 2003, 261–262.)

Nuori tarvitsee ystäviään ja vanhempiaan peileiksi, jotta minuus voisi rakentua. Vanhempien asettamat rajat ovat edelleen tärkeitä kapinoinnista huolimatta. Silloin kun nuorella on ollut hyvä suhde vanhempiin, hän on voinut turvallisesti tutustua omiin tunteisiin ja oppia hallitsemaan tunne-

elämäänsä. Toisesta välittämisen taidot ovat silloin kehittyneet ja syvät ihmissuhteet ovat mahdollisia. (Nurmiranta ym. 2009, 78.)

Nuoren ajattelulle on tyypillistä epäloogisuus ja stereotypiat. Nuori ajattelee ihmisten olevan joko pahoja tai hyviä häntä kohtaan. Nuoret ajattelevat usein joko onnistuvansa tai epäonnistuvansa elämässään. Toisten malli ja saadut palkkiot määräävät käyttäytymistä. Nuoret miettivät yleensä toiminnasta saatua konkreettista hyötyä. (Laine 2005, 37.)

Nuoren ajattelussa korostuu minäkeskeisyys. Nuori miettii usein, mitä kaverit ja ystävät ajattelevat hänestä. Hänen on vaikea kestää itseensä kohdistuvaa kritiikkiä ja virheiden etsiminen muista on tyypillistä. Nuori olettaa, että toiset ihmiset kiinnittävät häneen huomiota ja että hänelle tapahtuneita asioita ei tapahdu kenellekään toiselle. Nuorelle voi tulla tunne, että kukaan ei ymmärrä häntä. (Nurmiranta ym. 2009, 84.)

Nuori tarvitsee yhteisön, johon hän voi tuntea kuuluvansa. Nuori oppii kuullessaan yhteisöön sen toimintatapoja, työnjakoa, sovittujen sääntöjen kunnioitusta sekä ymmärtämään ja hallitsemaan omia tunteita sekä ymmärtämään toisten tunteita. (Launonen & Pulkkinen 2004, 53.)

Nuoret luovat identiteettiään peilaamalla itseään ympäröivään kulttuuriin. Yläkouluikässä nuoret alkavat liikkua enemmän isommissa ryhmissä. Ystävien ja perheen lisäksi, tärkeitä ihmisiä ovat nuorten jengit ja koulussa olevat porukat. Porukoiden hyväksyntä ja arvot voivat olla tärkeämpiä kuin vanhempien mielipiteet. Nuoret voivat olla jäsenenä useissa eri porukoissa ja he usein yhdistävät usean porukan parhaat palat, eivät niinkään sitoudu vain yhteen tiettyyn porukkaan. Tämä toimintatapa antaa nuorille laajemman mahdollisuuden tulkita elinympäristöä. (Aaltonen ym. 2003, 86; Korkiamäki 2008, 187–189; Laine 2005, 158.)

2.2 Sosiaalinen ja persoonallinen kehitys

Sosiaalinen ja persoonallinen kehitys liittyvät toisiinsa. Sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan ihmissuhteisiin liittyvää kehitystä hänen elinympäristössään. Ihminen saa perustan sosiaaliseen kehitykseen kasvuympäristöstään. Varhaisista ihmissuhteista ja ympäröivästä kulttuurista saadut mallit vaikuttavat siihen, miten ihminen kohtaa muita ihmisiä ja millainen kokemus hänellä on sosiaalisesta maailmasta. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 85.)

Sosiaalisilla suhteilla nuoret tarkoittavat usein kahdenkeskisiä suhteita. Arkipäivän sosiaaliset verkostot taas käsittävät laajemmin viestittelyä sosiaalisessa mediassa eri ystävien kanssa. Sosiaalisen median verkostot mahdollistavat olemisen monessa paikassa yhtä aikaa. Nuori voi viettäessään aikaa perheensä kanssa samaan aikaan viestitellä sosiaalisen median avulla ystävien kanssa. Sosiaalisen median ryhmää yhdistävät tiivis sitoutuminen ja porukan yhteiset kielelliset merkitykset. Koko ryhmällä on tiedossa tavat, joilla toimitaan. (Korkiamäki 2008, 187–189.)

Nuoren sosiaalinen kehitys ilmenee käyttäytymistapana sosiaalisissa suhteissa. Ryhmä asettaa odotuksia jäsentensä käyttäytymiselle. Nuori voi kokea painetta toimia ryhmän odotusten mukaan, vaikka hän ei ajattelisikaan asioista samalla tavalla. Nuori saattaa muuttaa käytöstään kuviteltujen odotusten mukaan, hän saattaa esimerkiksi muuttaa hiusmuotiaan ja vaatetyyliään, jotta tulisi hyväksytyksi. Kaveriporukan paine on suuri, koska jokainen haluaa kuulua ryhmään. (Aaltonen ym. 2003, 86–87.)

Persoonallisuus määrää ajattelua ja luonteelle tyypillistä käyttäytymistä. Sen ydin on minä ja minäkuva. Nuoren minäkäsityksellä on vaikutusta nuoren asenteisiin, toimintaan ja käyttäytymiseen vuorovaikutustilanteissa. Nuori alkaa kuvata itseään eri persoonallisuuden piirteillä hänen ajattelunsa kehittyessä abstraktimmaksi. Ikätovereiden palautteen merkitys korostuu sosiaalisen ajattelun kehittymisen myötä. (Nurmi 2003, 261–262.)

Nuori tulkitsee toisen ihmisen puheita oman minäkäsityksensä kautta. Sellainen tieto, joka tukee omaa minäkäsitystä, otetaan vastaan, mutta se mikä ei tue käsitystä, torjutaan. Tämä vaikuttaa esimerkiksi palautteen vastaanottamiseen. Sellainen nuori jolla on negatiivinen minäkäsitys, voi helposti jättää huomiotta positiivisen palautteen onnistumisesta ja ystävien hyväksyvistä viesteistä. (Laine 2005, 20–21; Pulkkinen 2003, 297.)

Persoonallisuuden kehityksessä ja identiteetin rakentumisessa ystävyysuhteet ovat merkittävässä asemassa. Nuorten suhteet ovat vastavuoroisia. Vastavuoroisuus näkyy ystävällisenä tai epäystävällisenä toimintana. Ystävän tarvitessa apua, avun antaminen merkitsee ystävällisyyttä. Jos taas apua ei tarjota, toiminta tulkitaan usein epäystävällisyydeksi. Epäystävällisyyttä on myös se, että ystävä hylätään kaveriporukan ulkopuolelle. Ystävällistä toimintaa on sallia heikommalle ystävälleen enemmän etuuksia kuin itse saa. Nuoret kohtelevat toisiaan tavalla, jolla haluaisivat itseäänkin kohdeltavan. (Aaltonen ym. 2003, 93; Laine 2005, 158.)

2.3 Ystävyysmerkitys

Ystävät saavat tärkeämmän aseman nuoren elämässä, kun irrottautuminen vanhemmista on alkanut. Nuoret käyttävät usein synonyymeinä ystävä ja kaveri-sanaa puhuessaan heille tärkeistä saman ikäisistä nuorista. Niillä voidaan myös tarkoittaa eri asioita. Ystävästä puhuttaessa tarkoitetaan usein kaikkein läheisintä ja luottamuksellista pysyvää suhdetta. Kavereilla tarkoitetaan usein sellaisia nuoria jotka viettävät aikaa yhdessä, mutta suhteeseen ei liity niin läheistä henkilökohtaisen välittämisen tunnetta. (Laine 2005, 145.)

Nuoret käsittelevät keskenään monia aikuisuuteen ja kasvamiseen liittyviä kysymyksiä, joita eivät halua puhua omien vanhempiensa kanssa. Nuoret pohtivat myös oman käyttäytymisen merkitystä muille. He pyrkivät elämään oppimiensa arvojen ja periaatteiden mukaan. Kaikilla ei ole ystäviä. Hyvän ystävän puuttuminen saattaa olla vaurioittava kokemus itsetunnon kannalta. (Aaltonen ym. 2003, 93; Laine 2005, 128.)

Ystävät tulevat vanhempien rinnalle kilpailemaan sosiaalisesta tuesta ja läheisyydestä. Läheisyys tarkoittaa henkilökohtaisten asioiden ja omien tunteuksien kertomista toiselle. Kaikkein tärkein ja läheisin suhde on paras ystävä, jonka kanssa on jaettu yhteistä menneisyyttä. Läheiseen ystävyys-suhteeseen kuuluvat vastavuoroisen mieltymysten, yhteenkuuluvuuden, samaistumisen, kiintymyksen, rehellisyyden ja luottamuksen tunteet. Ystävykset jakavat ajatuksensa ja kokemuksensa suruineen ja iloineen. (Aaltonen ym. 2003, 91-93; Laine 2005, 128, 158.)

Ystävyys-suhteessa voi tulla riitaa, jos ystävä kertoo salaisuuksia eteenpäin eikä ole uskollinen ystävälleen. Riidat pyritään ratkaisemaan keskustelemalla ja kaikkien osapuolten mielipiteet pyritään ottamaan huomioon. Selvitetyt riidat usein lujittavat ystävyys-suhdetta. (Laine 2005, 128, 158–159.)

Tyttöjen suhteet tyttökavereihin ja poikien suhteet toisiin poikiin ovat tiiviitä. Ystävyksiä yhdistävät usein samat kiinnostuksen kohteet suhteessa kouluun ja harrastuksiin. Erityisesti tytöille tärkeää on suhteiden vastavuoroisuus. Suhteen syvyydestä kertoo se, kuinka paljon omia salaisuuksia kerrotaan ja kuinka paljon herkistä asioista puhutaan. (Aaltonen ym. 2003, 93; Laine 2005, 128.)

Laineen (2005, 158) mukaan tytöillä on poikia enemmän läheisiä ystävyys-suhteita. Pojat eivät kerro omista henkilökohtaisista asioistaan niin usein kuin tytöt. Tytöt hyväksyvät erilaisia mielipiteitä ja kunnioittavat ystävän erilaisia mielipiteitä useammin kuin pojat.

3 SOSIAALISET SUHTEET KOULUSSA

Tässä luvussa kerrotaan koulun sosiaalisissa suhteissa vaikuttavista ilmiöistä. Koulun sosiaaliin suhteisiin vaikuttavat monenlaiset asiat, oppilaan sosiaalinen asema ja suosio ryhmässä sekä koululuokan sisällä annetut roolit. Sosiaalisten suhteiden muodostumiseen vaikuttaa oppilaan halu olla vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden kanssa. Koulukiusaaminen ja yksinäisyys taas rikkovat sosiaalisia suhteita.

3.1 Sosiaalinen status ryhmässä

Jokaisessa sellaisessa ryhmässä, jossa on vuorovaikutusta ja toisia nähdään useamman kerran, ryhmän jäsenet havainnoivat ja vertailevat muita jäseniään keskenään joko tiedostamattomasti tai tietoisesti. Tavallisesti havainnot ovat samansuuntaisia. Näiden havaintojen pohjalta jokaiselle ryhmän jäsenelle muodostuu sosiaalinen status ja rooli. Sosiaalisella statuksella tarkoitetaan nuoren asemaa ryhmän sisällä. (Laine 2005, 124.)

Sosiaalinen status perustuu suurimmaksi osaksi toisten käyttäytymisen havainnointiin, tulkintaan ja persoonallisuuden piirteisiin. Käyttäytyminen sosiaalisissa suhteissa ja sosiaaliset taidot muodostavat pohjan muiden hyväksynnälle. Lisäksi toiselle annettavaan hyväksyntään ja suosioon vaikuttavat

nuoren arvio siitä minkälainen vaikutus toisella nuorella on omaan statukseen ja kuinka turvalliseksi hän kokee olonsa toisen seurassa. Koulussa suosittuja ovat ne oppilaat jotka tyydyttävät omaa turvallisuuden ja statuksensa tarvetta. (Laine 2005, 124–125.)

Sosiaalisella statuksella on suuri merkitys. Kaveriporukan ulkopuolelle joutuminen on erityisen vakava uhka nuorelle. Sosiaalinen suosio liitetään usein yhteen sosiaalisen statuksen kanssa mutta sosiaalisella suosiolla tarkoitetaan ystävien määrää. Sosiaalisella statuksella on usein nuorelle suurempi merkitys kuin ystävien määrällä. Nuori voi olla seuraajan roolissa suuren kaveriporukan keskellä, vaikka hänellä olisikin paljon ystäviä. Tällöin hänen statuksensa ryhmässä on pieni. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 192–193.)

Vertaisryhmän hyväksyntä ja myönteiset ystävyysuhteet tukevat nuoren sosiaalista kehitystä. Vertaisryhmällä tarkoitetaan samanlaisessa asemassa olevien ihmisten välisiä suhteita. Koululuokka on tästä yksi esimerkki. Vertaisryhmä ja sosiaalinen verkosto eroavat toisistaan. Sosiaalisessa verkostossa opitaan sosiaalisia taitoja sekä saadaan lisää itsetuntemusta- ja luottamusta, jota kautta rakennetaan omaa minäkuva. Vertaisryhmässä opetellaan oman paikan ottamista, yhdessä toimimista ja kompromissien tekemistä. Myönteiset kokemukset lisäävät ryhmään kuulumisen tunnetta. Tunne siitä, ettei ole ryhmässään hyväksytty voi muodostua nuorelle syrjäytymisen riskitekijäksi. (Laine 2005, 195, 206–207; Salmivalli 2005, 32–33.)

Vertaisryhmä voi parhaimmillaan tarjota voimavaroja, joita aikuiset eivät pysty nuorille tarjoamaan. Nuoren sosiaalinen asema määrittelee sen, millaiseksi nuori kokee vuorovaikutuksen ryhmässä ja sen millaiset vaikutusmahdollisuudet hänellä on ryhmän toimintaan. Suositut ryhmänjäsenet saavat vaikuttaa enemmän kuin torjutut ja syrjään jätetyt. (Laine 2005, 206–207.)

Koulun sosiaalisiin suhteisiin vaikuttavat oleellisesti nuoren tapa ja tarve olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Luokkayhteisö toimii tietyn hierarkian mukaan. Hyvästä yhteishengestä huolehtiminen on kaikkien vastuulla. Hyvä yhteishenki on edellytys ryhmän toiminnalle ja seurausta ryhmän hyvästä toimivuudesta. (Paju 2011, 40.)

3.2 Sosiaalisten tavoitteiden nelikenttä

Sosiaalisten tavoitteiden nelikentässä (kuvio 1) on kyse sosiaalisista tavoitteista. Se määrittelee mihin omalla sosiaalisella toiminnalla pyritään sekä millä tavalla toimitaan sosiaalisissa tilanteissa toisten kanssa. Sosiaalisten tavoitteiden nelikentässä on neljä osaa jotka kuvaavat vaikuttamisen ja muututumisen sekä etäisyyden ja läheisyyden suhdetta. (Junttila 2015, 36–38.)

Kuvio 1. SOSIAALISTEN TAVOITTEIDEN NELIKENTTÄ (Junttila 2015)

Yhteen kenttään sijoittuvat nuoret, joille vaikuttaminen ja läheisyys ovat sosiaalisissa tilanteissa tärkeitä ja tavoittelemisen arvoisia asioita. He eivät halua menettää kavereita valtaa vaatimalla, mutta ilmaisevat kuitenkin oman mielipiteensä. Tähän ryhmään kuuluvat ovat yleensä suosituimpia ja halutuimpia kavereita. (Junttila 2015, 36–38.)

Toinen sosiaalisissa suhteissa viihtyvä ryhmä ovat nuoret, jotka mukautuvat toisten mielipiteisiin. Nuorille on tärkeää olla porukassa mukana, he haluavat säilyttää hyvät välit kavereihin ja siksi joustavat mielipiteissään. Tällainen toiminta on hyväksyttyä ja hyvin yleistä. Mukautuminen voi kuitenkin johtaa nuoren hankaluuksiin. Nuori on valmis tekemään sen, minkä porukassa pysymiseen vaaditaan. (Junttila 2015, 36–38.)

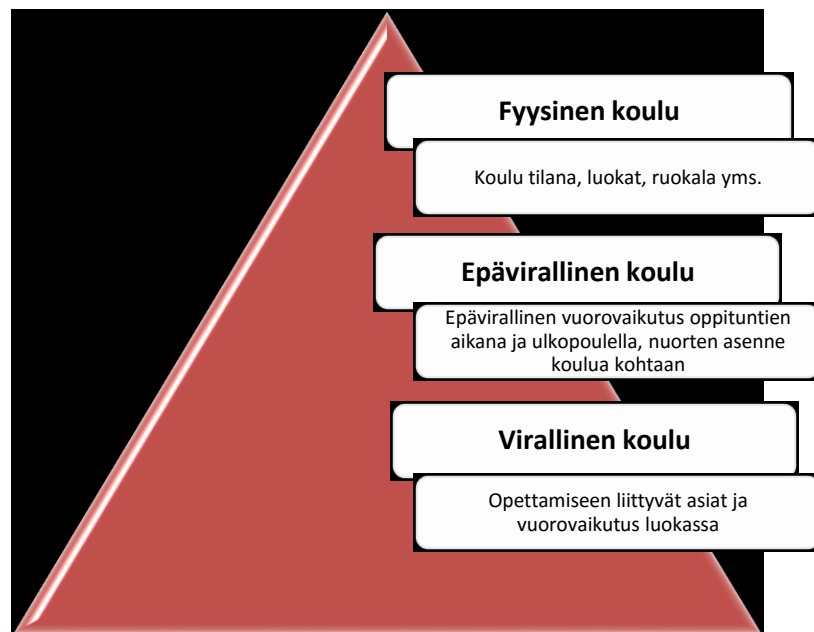
Etäisyyden tavoittelijoiden ryhmän muodostavat kaksi eri ryhmätyyppiä. Toinen ryhmä muodostuu oppilaista, jotka haluavat määrätä toisten toimintaa ja ovat luokkatilanteissa äänessä. Toinen ryhmä muodostuu oppilaista, jotka ovat yleensä luokan huomaamattomimpia oppilaita ja mukautuvat muiden toimintaan. Oppilailta ja opettajilta voi jäädä huomaamatta kyseisen oppilaan läsnäolo, koska hän ei aiheuta kenellekään vaivaa ja häiriötä. Tähän ryhmään kuuluvat ovat saattaneet kokea pettymyksiä aikaisemmissa ystävyys- ja kaverisuhteissaan ja ovat siksi lakanneet yrittämästä ystäväystyökehän. (Junttila 2015, 37–38.)

3.3 Koulu sosiaalisena yhteisönä

Oppimisen lisäksi koulu on nuorille myös kohtaamispaikka. Koulun sosiaalinen yhteisö vaikuttaa nuoren persoonallisuuden kehitykseen ja sen vaikutus säilyy läpi elämän. Koulusta saatu tieto ja kokemukset muokkaavat käsitystä itsestämme ja ympäristöstämme Koulussa ollaan ja toimitaan yhdessä toisten kanssa. Nuorille yhtä tärkeitä asioita ovat suhteet opettajiin ja

toisiin nuoriin. Ihmisen elämänkaareissa koulunkäynti on siinä kohdassa, jossa nuori miettii omaa elämää, ihmisyyttä ja yhteiskunnan toimintaa laajemminkin. (Välijärvi 2011, 20, 23.)

Paju jakaa koulun kolmeen erilaiseen tasoon (kuvio 2). Näitä ovat virallinen, epävirallinen ja fyysinen koulu. Viralliseen kouluun kuuluvia asioita ovat ne, jotka kuuluvat opettamiseen liittyviin asioihin ja luokkahuoneessa tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Näitä ovat esimerkiksi oppikirjat, erilaiset opetusmenetelmät ja koulun virallinen opetussuunnitelma. Virallisen koulun vaikutus ulottuu koulun ulkopuolelle, koska oppilaan täytyy hoitaa hänelle kuuluvat velvollisuudet kuten kokeet ja läksyt. (Paju 2011, 18–23, 26.)

Kuvio 2. KOULUN ERI TASOT (Paju 2011)

Epävirallinen koulu tarkoittaa epävirallista vuorovaikutusta oppituntien ulkopuolella ja niiden aikana. Sillä voidaan tarkoittaa myös nuorille tyypillistä toimintaa koulun fyysisen koulurakennuksen puitteissa. Tähän osaan voidaan ajatella kuuluvan myös nuorten asenne koulua kohtaan. Fyysinen koulu taas tarkoittaa koulua tilana ja sen arkkitehtuuria. Fyysisillä koulun paikoilla on yhteys koulun sosiaalisiin asemiin. Suosituilla oppilailla on mahdollisuus valita oma paikka ja tila koulusta. Koulusta voidaan hahmottaa kolme eri tasoa, mutta nuoren mielessä ne kaikki kuuluvat yhteen. (Paju 2011, 18–23, 26.)

Epävirallisen koulun ja virallisen koulun puolella toimivat eri lainalaisuudet. Epävirallisen koulun sisällä on sosiaalinen tila, jossa oppilaat ovat eri etäisyydellä virallisesta koulusta. Viralliseen kouluun halutaan pitää etäisyyttä. Tasapainoilu näiden etäisyyksien välillä aiheuttaa sosiaalisia jännitteitä koululuokan sisälle. (Paju 2011 45, 92, 99.)

Verrattuna harrastuksiin koululuokan tekee erityiseksi se, että se on muodostettu usein oppilailta kysymättä. Koululuokassa ollaan intensiivisessä vuorovaikutuksessa ja jatkuvan tarkkailun alla. Fyysisen tilan jakaminen aiheuttaa sen, että jokainen liike ja sanominen ovat jonkun oppilaan tarkkailun alla. Koululuokka voi jopa viettää enemmän aikaa yhdessä, kuin oppilaat viettävät omien perheidensä kanssa. (Paju 2011, 43.)

Sosiaalisen yhteisön sisällä voi olla joko vaikutusvaltainen tai suosittu. Niillä tarkoitetaan eri asioita. Suositun asema antaa mahdollisuuden säädellä ehtoja, tulla hyväksytyksi sekä tilaa omalle toiminnalle ja toiminta-alueelle luokan sisällä. Suositun asema antaa mahdollisuuden tehdä asioita välillä virallisen koulun rajoissa, välillä epävirallisen koulun sisällä. Suosituilla on usein kaveriporukka ympärillään. (Hoikkala & Paju 2013, 128.)

Vaikutusvaltaisten ryhmää havainnoitaessa ei olla havaittu, että mikään erityinen nuorisotyyli tai tyttö-poika valta olisi kriteerinä vaikutusvaltaisten oppilaiden ryhmään pääsemisessä. Valta luokan sisäisessä sosiaalisessa maailmassa liittyy äänenkäytön rohkeuteen, riippumatta siitä mikä tilanne on ja ketä tilanteessa on. (Hoikkala ym. 2013, 128.)

Koululuokan sisällä keskustellaan vaatetuksesta ja niitä saatetaan kokeilla, vaikka kesken tunnin. Suurimpia asioita, joihin Hoikkalan ja Pajun tutkimuksen mukaan kiinnitetään huomiota, ovat tatuoinnit, rakennekynnet, lävistykset ja hiukset. Tytöt saattavat korostaa fyysistä muutosta laittamalla hiuksia tai meikkaamalla ja pojat saattavat peitellä fyysisiä muutoksia käyttämällä löysiä huppareita. Vaatteilla ja asusteilla luodaan persoonallisuutta mutta niiden takia voidaan joutua myös kiusatuksi. Oppilaiden asemat luokassa vaikuttavat siihen, miten asia tulkitaan. Valtaosa nuorista käyttää sellaisia asusteita, joita muutkin samassa porukassa käyttävät. (Hoikkala ym. 2013, 87–88; Paju 2013, 131–132.)

Yläkoululaisille sosiaalinen media on tärkeässä asemassa. Esimerkiksi nettiin laitettujen henkilökohtaisista kuvista tykkäämisen määrä on nuorelle tärkeää. Sosiaalisen median ryhmissä toimivat eri lainalaisuudet kuin koululuokassa. Sosiaalisen median avulla on helpompi ylittää sosiaalisen yhteisön rajoja. Rajat koululuokan sosiaalisen yhteisön sisällä eivät vaikuta siihen, miten rajoja sosiaalisessa mediassa ylitetään. (Hoikkala & Paju 2013, 83.)

3.4 Koulukiusaaminen sosiaalisten suhteiden rikkojana

Kiusaamisesta puhutaan silloin, kun epäsuosittua nuorta syrjitään ja hänelle osoitetaan negatiivisia tunteita järjestelmällisesti. Nuorten välisissä suhteissa on tärkeää erottaa kiusaaminen normaalista kahden tasaväkisen nuoren hännäilystä ja voimien testailemisesta. On myös tärkeää, että kiusaamista ei vähätellä. (Salmivalli 2010, 15.)

Koulukiusaamisesta puhuttaessa, on usein kyse ryhmäilmiöstä. Kiusaamisellaan kiusaaja eristää kiusatun ensin itsestään ja lopulta koko ryhmän ulkopuolelle. Kiusaaja tavoittelee lisää huomiota, korkeampaa asemaa ja valtaa. Kiusaajana voi yksittäisen oppilaan sijasta toimia koko koululuokka.

Kiusaaminen alkaa kielteisenä asenteena yhtä ryhmän jäsentä kohtaan ja jatkuu erilaisilla teoilla, joilla testataan kiusatuksi valitun reagointia asiaan. Kiusaaminen voi olla oppilaiden välistä, opettajan ja oppilaan välistä tai vanhempien ja opettajan välistä. (Hamarus 2008, 12–13,15; Salmivalli 2010, 13; Paju 2011, 179.)

Kiusaaminen voidaan jakaa sosiaaliseen, fyysiseen ja psyykkiseen kiusaamiseen. Sosiaalisen kiusaamisen tarkoituksena on vaikuttaa oppilaiden ystävyyss- ja vuorovaikutussuhteisiin luokan sisällä. Sosiaaliseen kiusaamiseen liittyviä muotoja ovat kaverisuhteen rikkoutumisesta alkanut kiusaaminen, ärsytyksestä johtuva kiusaaminen, häirintä sekä kännykkä ja netti-kiusaaminen. (Hamarus 2008, 65–71.)

Kiusaaminen voi edetä prosessina lievemmästä kiusaamisesta vakavampaan, kiusaamisen muotojen lisääntyessä matkan varrella. Kiusatuiksi joutuvat helpoiten ne, jotka poikkeavat oppilaskulttuurin normeista. Oppilaat alkavat välttää kiusaamisen syyksi nimettyä asiaa ja he esimerkiksi pukeutuvat sillä tavoin, ettei heitä kiusattaisi. Kiusaaminen voi alkaa myös jostakin nolosta tapahtumasta, jolle kaikki nauravat. (Hamarus 2008, 46, 57–58.)

Kiusaaminen voi ilmetä joko hienovaraisena elekielenä tai noloon tilanteeseen liittyvää nimittelyä. Nimittely voidaan kätkeä läpänsieto-oletuksen sisään. Yläkoulun sosiaalisten suhteiden sisällä pidetään tavallisena läpänsieto- oletusta. Yläkoululuokan sisällä on tyypillistä käyttää sanoja, sanontoja jotka oikeassa kohdassa, oikealle ihmiselle, oikeassa tilanteessa sanottuna voivat merkitä vitsiä, juoruilua tai ne voidaan tulkita kiusaamiseksi. Jokaisen oppilaan odotetaan kestävän tai näyttävän että kestää itseensä kohdistuvaa läppää. Läpänsietoon on mahdollista puolustautua vastaamalla toisenlaisella läpällä. Koululuokka jakaantuu sen mukaan, kuka kestää läpän ja kuka ei. Kiusatuiksi valikoituu sellainen oppilas, joka ei halua nolata kiusaajaa tai ei pysty vastaamaan läppään samalla mitalla. (Paju 2011, 179–181; Hamarus 2008, 58.)

Läpänsiettoa seuraa usein haukkuminen, kiusaajan nöyryyttäminen ja alistaminen. Kiusattu saa maineen, joka pysyy yllä juurujen ja tarinoiden avulla. Toiset oppilaat alkavat uskoa tarinoihin ja kiusattu on näin helppo eristää luokkayhteisön ulkopuolelle. Suhtautuminen kiusattua kohtaan tarttuu, ja pian kukaan ei huomaa siinä mitään erikoista. Kiusattu kokee, että hän on yksin vastaan koko koululuokkaa. (Hamarus 2008, 59–60.)

Kiusaaminen pysyy käynnissä hauskanpidon avulla. Hauskanpidon varjolla koko koululuokka on huomaamatta mukana kiusaamisessa. Luokan sisällä voi olla pelkoa siitä, että jos on kiusaajan kaveri, voi joutua itsekin kiusatuksi. Kiusaaminen saa jatkuessaan uusia muotoja. Kiusaaminen laajenee usein fyysiseksi. (Hamarus 2008, 61, 63.)

Kiusaamisen saadessa väkivaltaisia muotoja se on jo niin näkyvää, että siihen usein puututaan. Kiusattu saattaa myös menettää malttinsa ja yrittää saada aikuisen huomion herätettyä, että kiusaamiseen puututtaisiin. Kiusaa-

minen voi jatkua pitkäänkin pienenä läpänheitto-tyylisenä. Kiusaamista tapahtuu tässä tapauksessa välillä enemmän, välillä vähemmän mutta se ei lopu kokonaan. (Hamarus 2008, 63–64.)

Opettajalle tai koulun muille aikuisille kertominen on vastoin epävirallisen koulun sääntöjä, sen vuoksi useat haastateltavat Pajun (2011, 188) tekemässä tutkimuksessa oppilaat olivat sitä mieltä, etteivät välitä heihin kohdistuvasta läpänheittoon liittyvästä kiusaamisesta. Puhuttaessa siitä, onko kyseisellä luokalla kiusaamista, asiaa voidaan lähestyä mahdollisen uhrin näkökulmasta tai ryhmän mielipiteiden näkökulmasta. Asia ei yleensä ole yksinkertainen. Tutkimuksessa oli kaksi tilannetta, toisessa kiusaajat olisivat myöntäneet kiusaamisen mutta uhria ei ollut, toisessa esimerkissä uhri oli olemassa, mutta kiusaamisesta syytetyt eivät myöntäneet tekoa. (Paju 2011, 179, 181, 188.)

Opettajan on usein vaikea päästä kiusaamisen alkulähteille, koska kiusaamisen muodot ovat niin hienovaraisia. Hienovaraisia kiusaamisen muotoja on vaikea tulkita kiusaamiseksi koska tilanteet ovat tulkittavissa eri tavalla eri tilanteissa. (Paju 2011, 190.)

3.5 Yksinäisyyden tunteet koulussa

Koulussa monilla oppilaille on ystäviä ja saattaa näyttää siltä, että kaikilla on kaveri. Koulusta löytyy kuitenkin myös yksinäisiä oppilaita. Yksinäisyyttä on kahdenlaista, emotionaalista ja sosiaalista yksinäisyyttä. Osa oppilaita kokee koulussa ja kaveriporukassa jompaakumpaa, mutta noin kymmenen prosenttia yläkouluikäisistä kokee molempia. Poikien yksinäisyys on yleisempää. (Junttila 2015, 65.)

Yksinäisyyden luotettavimpia kriteereitä ovat tunne siitä, ettei ole muiden hyväksymä ja ei tunne kuuluvansa muiden joukkoon. Yksinäisyys on kokemus siitä, ettei kukaan haluaisi olla minun kanssa tai haluaisi olla muiden mukana mutta toiset eivät vain ota mukaan. Emotionaalista yksinäisyyttä määriteltäessä esille nousee tunne siitä, ettei ole yhtään ystävää jolle voisi puhua omista asioista ja toive ystävästä joka välittäisi mutta toisaalta varmuus siitä, ettei ole ketään läheistä ystävää. (Junttila 2015, 56–57.)

Sosiaalista yksinäisyyttä on vaikea tunnistaa. Kaikki ne oppilaat, jotka ovat yksin välitunneilla tai koulun pihalla, eivät ole yksinäisiä. Toisaalta koulussa on useita sosiaalisesti yksinäisiä, jotka kulkevat jonkin porukan mukana, jotta välttyisivät yksinäisyyden leimalta. Yksinäisyyden leima voi johtaa kaveriporukasta ulos sulkemiseen tai vähenevään itsearvostukseen. Lopulta oppilas toimii, kuten hänen oletetaan toimivan, joka edelleen vahvistaa epäonnistumisen tunnetta. (Junttila 2015, 35–36, 39.)

Jotkut epäsosiaalisesti käyttäytyvät kiusatut ja luokkatilanteessa häiritsevästi käyttäytyvät nuoret eivät välttämättä kärsi yksinäisyydestä yhtä paljon kuin muut epäsuosittujen ryhmään kuuluvat nuoret. Heillä voi olla joitakin ystäviä tai he eivät myönnä yksinäisyyden olemassaoloa. Ahdistuneet, syrjäinvetäytyvät ja alistuvasti käyttäytyvät nuoret kärsivät usein yksinäisyydestä. (Laine 2005, 166.)

Yksinäiseksi voi tulla monesta eri syystä. Kaverisuhteet ovat voineet katketa toiselle paikkakunnalle muuton, vanhempien eron tai riitojen seurauksena. Nuori voi kokea yksinäisyyden tunteita myös oman perheen keskeillä. Perheen sisäiset kriisit tai päihteiden käyttö voivat aiheuttaa eroja perheenjäsenten välille. (Hietala ym. 2010, 46–47.)

4 AIKUISEN ROOLI OPPILAAN TUKENA

Koulun aikuisella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä kaikkia koulussa työskenteleviä aikuisia jotka ovat oppilaiden kanssa tekemisissä. Koulussa toimii monenlaisia ammattilaisia opettajan lisäksi. Tulevina sosionomeina ollaan keskitytty enemmän koulussa tehtävään sosiaalityöhön. Koulun sosiaalityöllä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä koulukuraattorin toimintaa.

Tässä luvussa käsitellään ensin oppilaan kohtaamiseen liittyviä asioita. Sosiaalipedagogista lähestymistapaa käsitellään sosionomin työn näkökulmasta. Lopuksi kerrotaan vielä oppilashuollon roolista nuoren tukijana.

4.1 Oppilaan kohtaaminen

Koululla on mahdollisuus vaikuttaa enemmän nuorten elämäntilanteeseen kuin muilla nuoria kohtaavilla tahoilla. Parhaimmillaan koulun aikuinen on enemmän läsnä ja oppilaat saavat itse vaikuttaa asioihin. Koulun henkilökunta tukisi ja motivoisi oppilaita. Luottamus oppilaaseen ja heidän ideoidensa kunnioitus ovat myös nousseet esille. Opettajan luottamus nuoreen lisää nuoren luottamusta opettajaan. (Välijärvi 2011, 25–26.)

Nuori voi joutua kaveriporukan ulkopuolelle tai ongelmiin opettajan kanssa, jos sosiaaliset taidot eivät ole riittävät. Nuoret tarvitsevat aikuista ohjaamaan ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa ja toisen nuoren näkökulman ymmärtämisessä. (Launonen & Pulkkinen 2004, 53 – 54.)

Koulun aikuisilta nuoret toivovat valmiutta tasavertaiseen, arvostavaan keskusteluun ja joustamiseen, mutta he eivät etsi itselleen aikuisista kavereita. Nuori ei oman kehityksen keskeneräisyyden vuoksi pysty tekemään aina harkittuja ratkaisuja eikä hän aina ymmärrä tekojensa seurauksia. Nuoret tarvitsevat aikuisen tukea ja ymmärrystä, mutta myös rajoja omille teoilleen. Ymmärtäminen ei tarkoita kaikkien tekojen hyväksymistä vaan aikuisen kiinnostusta nuoren sisäisestä maailmasta. Kun aikuinen tietää, mitä nuori ajattelee, hän osaa tarjota nuorelle sopivaa apua. (Sinkkonen 2012, 52–53.)

Aikuisten tulisi suhtautua nuoriin miettimällä omia kokemuksiaan ja tunteitensa nuorena. Nuorten näkökulmasta katsominen voisi olla hyvänä apukeinona. Nuoren kyseenalaistaessa ja kritisoidessa kaikkea saattaa aikuisen olla vaikeaa kohdata nuori. Kun kohtaa nuoren joka päivä niin kuin kohtaisi ensimmäistä kertaa, on helpompi olla aidosti kiinnostunut nuoresta (Pironen-Malmi 2008, 175–178.)

On tärkeää kiinnittää huomio siihen, miten ja millä äänensävyllä nuorille puhuu. Nuoren kanssa on hyvä ennakoida tulevaa ja keskustella asioista rauhallisesti. Nuoren kanssa olisi hyvä puhua avoimesti ja kunnioittavasti. Nuoret ovat herkkiä aikuisen puheille ja voivat muistaa sanomiset pitkänkin ajan kuluttua. (Piironen-Malmi 2008, 175–178.)

Aikuinen antaa ohjeet sovittujen aikataulujen kiinni pitämisestä. On hyvä antaa ohjeet etukäteen ja kertoa mitä tapahtuu, jos sopimuksia ei noudata. Samalla aikuinen tuo esiin oman huolestumisen, jos sovittuja aikatauluja ei noudateta. Omia ajatuksiaan ja toiveita nuoria kohtaan kannattaa kertoa ääneen, silloin molempien on helpompaa tietää, mihin asioihin ollaan tyytyväisiä ja mitkä asiat ovat aikuisen päätettävissä. (Piironen-Malmi 2008, 175–178.)

Nurmiraanta, Leppämäki & Horppu (2009, 85) kirjoittavat nuorten kohtaamisesta monta huomiotavaa asiaa. Myönteinen ja kannustava suhtautuminen tuo kuvan helposti lähestyttävästä aikuisesta. Sanattoman ja sanallisen viestinnän välillä tulee huomioida rehellisyys. Nuorten kanssa keskustellessa on hyvä olla kiinnostunut nuorten omista ajatuksista ja mielipiteistä. Nuorilta saattaa tulla hankaliakin kysymyksiä. Nuorelle tulee antaa tilaa itse päättää asioistaan. Aikuisen tehtävänä on selventää ja antaa tietoa eri vaihtoehdoista.

Ammattilaisten tehtävä on olla mahdollistamassa nuorten keskinäinen vuoropuhelu ja rohkaista nuoria toimimaan yhdessä. Aikuinen voi tukea nuorta turvallista ilmapiiriä luomalla ja käyttämällä aikaa koululuokan ryhmäytymisen sekä opettamalla oppilaille sosiaalisia taitoja. (Junttila 2015, 178 – 179.)

4.2 Sosiaalipedagoginen ajattelutapa

Pohjolan (2011, 69–71) mukaan koulun opettajien, kuraattorien, terveydenhoitajien ja nuorisotyöntekijöiden voisi olla hyvä tehdä tiiviimpää yhteistyötä. Koulussa tapahtuvat kohtaamiset tulisi olla pedagogisia. Sosiaalipedagoginen viitekehys voisi toimia koulun sosiaalisen ja pedagogisen tehtävän yhdistäjänä. Sosiaalipedagogiikalla tarkoitetaan ajattelutapaa. Sosiaalipedagoginen ajattelutapa joka korostaa kasvatuksen mahdollisuuksia ja merkityksiä. Asioita ajatellaan yhteiskunnan ja ihmisen välisen suhteen näkökulmasta. (Pohjola, 2011, 69–71; Hämäläinen 2003, 126, 135.)

Koulukuraattorit toimivat oppilaan asianajajana koulussa. Oppilashuoltoon kuuluvat henkilöt ajattelevat koulukuraattorin tehtäviin kuuluvan oppilaiden edun puolustamisen ja tarvittaessa he toimivat opettajien ja vanhempien tukena sosiaaliin suhteisiin liittyvissä kysymyksissä. (Hämäläinen 2003, 129.)

Oppilas voi kokea omasta näkökulmastaan, että hän joutuu koulukuraattorin puheille, vasta kun ongelmia on paljon. Avun saaminen voi tuntua rangais-

tukselta. Oppilaalle ystävällisempää palvelua olisi, jos koulussa tehtävä sosiaalityö olisi osa koulun arkea ja siihen kuuluvaa kasvatustehtävää. Koulukuraattorin tarjoaman tuen tulisi silloin olla tiiviisti osa koulun arkea, eikä vain tukemassa sitä. Opinto-ohjaaja ja koulukuraattori voisivat toimia yhteistyössä työparina. Opinto-ohjaajan ja koulukuraattorin yhteistyöllä olisi mahdollista yhdistää sosiaalinen ja pedagoginen ammattitaito sosiaalipedagogiseksi. Sosiaalipedagogisen lähestymistavan kautta koulua voitaisiin kehittää, sosiaalista syrjäytymistä ehkäiseväksi ja lievittäväksi kasvuyhteisöksi. (Hämäläinen 2003, 132–134.)

4.3 Oppilashuollon tehtävä

Koulussa toimii oppilaiden koulunkäynnin turvaamiseksi monia ammattilaisia opettajien lisäksi, kuten terveydenhoitajat ja kuraattorit. Yhteisöllinen oppilashuolto on osa koulun toimintakulttuuria. Oppilashuoltoryhmään kuuluvat rehtori, opettajat, kouluterveydenhuollon työntekijät, koulupsykologi, kuraattori ja koulusosionomi. Lisäksi mukana oppilashuollossa on hyvinvointia ja kuntoutusta edistävät työntekijät. (Suontausta-Kyläinpää 2009, 96.)

Oppilashuollon järjestämisen avulla kokonaisvaltaisesti seurataan, arvioidaan ja kehitetään koko kouluyhteisön hyvinvointia. Sitä kautta saavutetaan turvallinen ja viihtyisä oppimisympäristö. Oppilashuollon tehtävänä on myös saada koulussa aikaan osallisuuden kautta yhteenkuuluvuuden tunne ja ylläpitää avointa vuorovaikutusta) Perusopetuslain 1998/628 mukaan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, tukea kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Oppilashuollon tarkoituksena on edistää hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä hyvää oppimista. Lisäksi oppilashuollolla edistetään sosiaalista hyvinvointia. Oppilashuollon tavoitteena on myös edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, ehkäistä ongelmien syntyä sekä opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisuutta ja turvallisuutta. (Mahkonen 2014, 65.: OHL 1287/2013 1:2 §.)

Vuosiluokkien 7-9 erityisenä tehtävänä on ohjata ja tukea oppilaita sekä huolehtia siitä, että oppilas saa suoritettua peruskoulun loppuun. Koulun tehtävä on huolehtia riittävästä valmiuksista jatko-opintoihin. Peruskoulun suoritettuaan oppilas osaa pohtia ratkaisuja eri näkökulmista ja hyödyntää tietoa. Oppilaita rohkaistaan hyväksymään itsensä sekä ottamaan vastuuta omista opinnoista ja kavereista. Opetussuunnitelman mukaan oppilaita tuetaan olemaan hyväksymättä minkäänlaista kiusaamista tai muuta syrjintää. Opiskelumotivaatiota pidetään yllä kohtaamalla oppilas yksilöllisesti sekä vahvistamalla työskentelytapoja ja järjestämällä erilaisia oppimisympäristöjä. Arviointia ja palautetta annetaan vastavuoroisesti. Arvioinnin tavoitteena on oppimisen ohjaaminen sekä oppilaan kannustaminen tavoitteelliseen työskentelyyn yksilöinä ja ryhmässä. (Perusopetuksen opetussuunnitelmapohja 2016- 2017 v.1.3.)

Oppilashuolto on koulun sisällä tapahtuvaa oppilaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä. Oppilashuollon tavoitteena on huo-

lehtia oppilaan turvallisesta koulunkäynnistä. Sen tehtävänä on myös ehkäistä syrjäytymistä ja sitä kautta huolehtia oppilaan mielenterveydestä. Oppilashuollon tavoitteena on antaa kaikille oppilaille turvallinen oppimisympäristö, tukea vanhempia kasvatuksessa sekä saada koulun henkilökunta ja yhteistyöverkosto mukaan aktiiviseen yhteistyöhön. (Suontausta-Kylänpää 2009, 96.)

Koulusosionomi toimii matalan palvelukynnyksen auttajana oppilaille, hän on aidosti läsnä sekä vuorovaikutuksessa oppilaan kanssa. Koulusosionomin työhön kuuluu olennaisena osana ehkäisevä työote ja arjen tukeminen. Koulusosionomi selvittelee koulussa sellaisia konflikteja ja tilanteita jotka vaativat välitöntä puuttumista. Tällöin opettaja voi keskittyä opettamiseen. (Vuokkola, Nevalainen & Niskanen & Raisio & Siekkinen 2015. n.d.)

Koulusosionomin tehtävä on yhdessä oppilaan kanssa etsiä apua ja ohjata tarvittaessa eteenpäin. Hänen tehtävänä on esimerkiksi keskustella, ohjata ja antaa tukea koulunkäyntiin ja kaverei- ja ihmissuhde ongelmiin. Huolta oppilaille voivat aiheuttaa sosiaalisessa mediassa vietetty aika, ongelmat sosiaalisissa suhteissa ja kiusaamistilanteet. (Vuokkola ym. 2015. n.d.)

Matalan palvelukynnyksen tukea antavat kuraattorin lisäksi psykologit. Oppilaan tuen tarpeen arvioimiseksi on koulun tai oppilashuollon työntekijän annettava tarvittavat tiedot oppilashuollon psykologille tai kuraattorille, huolimatta siitä antaako oppilas tai vanhempi suostumusta asiaan. Oppilas tai vanhempi voi myös itse pyytää pääsyä kuraattorin tai koulupsykologin tapaamiseen. (Lahtinen & Haanpää 2015, 149.)

Nuoret tulevat kouluun monenlaisten tunnekokemusten kanssa ja sosiaaliset taidot ovat erilaisia. Koulu ei voi vaikuttaa kodin toimintamalleihin, mutta koulu voi omilla keinoilla tukea nuoren kehitystä ja toimia nuorelle voimavaratarkijänä. Sosiaalisen kehityksen ja tunne-elämän tukeminen koulussa vaatii siihen sitoutunutta toimintakulttuuria. (Launonen & Pulkkinen 2004, 56.; Välijärvi 2011, 25–26.)

Koulussa psyykkisestä hyvinvoinnista huolehditaan antamalla oppilaille mahdollisuus edetä opinnoissaan omien taitojen mukaan. Tarvittaessa annetaan henkilökohtaista tukea. Sosiaalisia valmiuksia tuetaan edistämällä ryhmäytymistä, kiusaamisen ehkäisyllä ja kannustamalla oppilasta osallisuuteen. Fyysistä hyvinvointia edistetään esimerkiksi monipuolisella ja terveellisellä kouluruokailulla ja kouluympäristön turvallisuuden huomiota kiinnittämällä. (Honkanen & Suomala 2009, 40.)

Koulussa kaikki oppilaat ovat tasavertaisia eli samanarvoisia. Oppilaiden pitää saada aktiivisesti itse päästä osallisiksi heitä koskeviin asioihin. Kun oppilas tarvitsee tukea enemmän kuin mitä tukiopeuksen avulla voisi saada, keskustellaan silloin oppilaan ja hänen vanhempansa kanssa niistä tukitoimista, mitä hänelle voidaan tarjota. Oppilaan hyvinvoinnista huolehtiminen on ennaltaehkäisevää ja suunnitelmallista. Oppimisen tueksi voidaan laatia oppimissuunnitelma, joka selkiyttää oppimiselle asetettuja ta-

voitteita. Tästä voidaan käyttää nimitystä HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Yhdessä toimimalla saadaan sitoutettua oppilas ja vanhemmat mukaan yhteistyöhön. Yhteistyö oppilas-huollossa toteutetaan moniammatillisesti, jolloin tarvitaan keskustelua, tutustumista ja luottamusta. Moniammatillisuus tarkoittaa useamman ammatillaisen tuomaa asiantuntijuutta yhteistyössä oppilaan hyväksi. (Honkanen ym. 2009, 9, 23–25, 106–107.)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkimuksia nuoruuteen liittyvistä teemoista löytyy runsaasti. Tutkimukset ovat keskittyneet tutkimaan enemmän aikuisien näkökulmaa suhteessa nuoriin. Tässä luvussa olevat tutkimukset koskettavat oppilaiden sosiaalisia suhteita koulussa. Tämän opinnäytetyön tuloksissa tultiin samoihin tuloksiin kuin Hallinen, Ellonen ja Korkiamäki omilla tutkimuksissaan oppilaiden vertaissuhteiden tärkeydestä ja ystävien merkityksestä oppilaille. Aikaisempien tutkimusten tuloksia vertaillaan opinnäytetyön tuloksiin tutkimustulokset ja johtopäätökset-luvussa.

Tässä opinnäytetyössä käytettiin teoriaosuudessa Pajun (2011) väitöstutkimusta, jossa tarkastellaan koululuokkaa sosiaalisena tilana. Tutkimus on toteutettu etnografisena tutkimuksena, jossa kuvataan ja selitetään ihmisten toimintaa omassa ympäristössään. Tutkimuksessa seurattiin yhtä koululuokkaa yhden lukuvuoden ajan. Tutkimuksessa keskityttiin oppilaiden välisiin sosiaalisiin suhteisiin ja koululuokassa tapahtuviin sosiaalisiin ilmiöihin.

Hallinen (2010) selvittää tutkimuksessaan oppilaiden kaverisuhteita ja koulunkäynnin kokemuksia. Tutkimus oli luonteeltaan kvantitatiivinen tutkimus. Tutkimustulosten mukaan seitsemäsluokkalaiset viihtyivät koulussa hyvin ja koulunkäynti oli mielekästä. Kaikki olivat kavereita keskenään. Suurimman osan mielestä luokassa vallitsi hyvä ilmapiiri. Kaverisuhteet olivat myös koulun ulkopuolella suurimmalla osalla hyvät. Tutkimuksen mukaan pojat viihtyivät koulussa huonommin ja heillä oli vähemmän kaverisuhteita. Tulosten mukaan Hallinen päättelee tyttöjen ja poikien kaverisuhteiden rakenteen olevan erilainen. Pojat muodostavat suuria ja joustavia kaveriporukoita kun taas tytöillä on pieniä ja tiiviitä kaveriporukoita. Tytöistä suurin osa jää tiiviin porukan ulkopuolelle. Hallisen tutkimuksen mukaan, joka kymmenes oppilas tunsi itsensä yksinäiseksi koulussa. (Hallinen 2010, 71–75.)

Ellonen (2015) selvitti pro gradussaan varhaisnuorten eli 13–14-vuotiaiden tyttöjen statussymboleita. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna ja se analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä ja teemoittelemalla.

Statussymbolit tarkoittavat Ellosen tutkimuksessa kaverisuosiota ja mainetta nykyajan suomalaisessa kouluympäristössä. Statussymbolit voidaan jakaa sosiaaliseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen. Sosiaalisiin status symboleihin voidaan tarkoittaa kavereiden määrää ja laatua, sosiaalisuutta sekä

sosiaalista mediaa. Merkkivaatteet ja tavarat voidaan ajatella kuuluvan ta-
loudellisiin statussymboleihin. Kulttuurisiin statussymboleihin kuuluvat
koulumenestys ja harrastukset. Eri statussymboleiden omistaminen vaikut-
taa suosituksi tulemiseen koulussa.

Ellosen tutkimuksen mukaan nuorille riittää yhteenkin ryhmään kuulumi-
nen. Kaikkein tärkeintä on suosio omassa ryhmässä. Myös vertaissuhteet,
eli kaverit ja ystävät koettiin tutkimuksen mukaan tärkeiksi. Nuorten on tut-
kimuksen mukaan vaikea määritellä, miten jostain esineestä tai asiasta tulee
statussymboli. Ellosen tutkimuksesta selviää, että nuoret haluavat tulla suo-
situksi ja koska suosituilla on valtaa ja heitä matkitaan.

Korkiamäen (2013) väitöskirjassa käsitteellään sosiaalista pääomaa yläkou-
luikäisten nuorten vertaissuhteissa. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan
voimavaroja, joita saamme toisten ihmisten kanssa olemisesta. Sosiaalisen
pääoman avulla on mahdollisuus saavuttaa asioita, jotka olisivat mahdotto-
mia saavuttaa ilman toista ihmistä. Tutkimus liittyy tähän opinnäytetyöhön
koulutehtävissä ilmenevän avun tarpeen vuoksi. Tämän opinnäytetyön ai-
neistosta ilmeni oppilaiden halu auttaa ystäviä tarvittaessa. Korkiamäen tut-
kimuksessa on pyritty tutkimuksen avulla ymmärtämään nuorten omia kes-
kinäisiä suhteita. Tutkimus on toteutettu käyttäen kansainvälistä tieteellistä
aineistoa. Kansainvälisen aineiston lisäksi käytettiin valtakunnallista kyse-
lyaineistoa ja nuorten kirjoittamia kertomuksia.

Korkiamäen tutkimuksen mukaan nuorten kirjoituksista nousi esiin sosiaa-
lisen tuen tarpeen vaihtelevuus koulutehtävissä auttamisesta materiaalisen
avun saamiseen. Lisäksi avuntarpeeseen liittyi oikeus saada tukea sekä an-
taa sitä ystäville.

Korkiamäen mukaan yhtenäinen arvomaailma oli keskeinen läheisiä ystäviä
yhteen liittävä tekijä. Korkiamäki on myös Ellosen tapaan käyttänyt tutki-
muksessaan Bourdieun symbolista resurssia eli kykyä ymmärtää merkityk-
siä. Merkitysten ymmärtäminen vaikuttaa tutkimuksen mukaan nuorilla so-
siaalisen tuen ja osallisuuden tunteen kokemiseen. Ilman tapojen, toiminto-
jen, koodien ja merkitysten hallitsemista on vaikeaa toimia yhteisön jäse-
nenä. (Korkiamäki 2013, 128, 133–134, 238.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerrotaan tutkimuksen toteuttamisesta. Ensinnäkin määritellään
tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset. Sen jälkeen kerrotaan tutki-
musympäristöstä ja aineistonhankinnasta. Lopuksi pohditaan tutkimuksen
eettisyyttä ja luotettavuutta.

6.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa haluttiin tuoda näkyväksi oppilaiden omia kokemuksia sosiaalisista suhteista koulussa. Sosiaalisilla suhteilla tarkoitettiin oppilaiden välisiä keskusteluita sekä oppilaan ja koulun aikuisen välistä vuorovaikutusta. Tutkimustavoitteeseen pääsemiseksi laadittiin kaksi tutkimuskysymystä:

Minkälaisista asioista oppilaat puhuvat koulussa?

Minkälaista tukea oppilaat koulun aikuiselta tarvitsevat?

6.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että aineisto kootaan todellisissa tilanteissa. Tutkija luottaa tutkittavien kanssa käytyyn keskusteluun sekä omiin havainnoiteihinsa enemmän kuin mittausvälineidensä käyttöön. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan asiaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Alasuutari 2011,88; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157.)

Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään ja kuvamaan toimintaa ja antamaan teoreettisen tulkinnan tutkitusta ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen aineiston koolle ei ole laadittu sääntöjä, tärkeämpää on ymmärtää tiettyä toimintaa. Silloin on tärkeää, että ihmiset joita tutkitaan ovat perillä asioista ja heillä on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto toimii tutkijan apuna hänen rakentaessaan ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 2000, 61–62; Tuomi & Sarajärvi, 87.) Tässä opinnäytetyössä valittiin näkökulmaksi oppilaiden omat kokemukset, tämä tukee laadullisen aineiston luotettavuutta. Oppilaat tuntevat parhaiten tutkittavan ilmiön.

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan tutkimuksen tekemisen aikana vertailla ja täydentää teoreettista viitekehystä, aineiston analyysiä ja johtopäätöksiä. (Eskola & Suoranta 2000, 208). Tässä opinnäytetyössä teoreettista viitekehystä on täydennetty aineiston keräämisen jälkeen. Tutkimuksen tuloksia on vertailtu aikaisempiin tutkimuksiin ja teoreettiseen viitekehykseen.

6.3 Tutkimusympäristö ja aineiston hankinta

Tutkimus toteutettiin eteläsuomalaisen koulun kahdeksannen luokan oppilaille. Kahdeksannen luokan oppilaat valikoituivat tutkimuksen kohderyhmäksi koska heidän ajateltiin ohittaneen seitsemännen luokan tutustumisvaiheen. Yhdeksäsluokkalaisten ajateltiin olevan suuntautuneen jo jatkoopintoihin. Koulun toimintakulttuuri ja oppimisympäristö sopivat opinnäytetyömme toteuttamiseen, koska siellä oppilaat osallistuvat ryhmäytymistunneille ja ovat tottuneet keskustelemaan erilaisista mieltä askarruttavista

asioista. Eteläsuomalaisessa kaupungissa toimii kaksi yläkoulua, joista tutkimuskoulussamme on suurin oppilasmäärä. Koulu on uudisrakennettu ja otettu uudestaan käyttöön vuonna 2014. Tilat ovat uudenaikaiset ja sopivat hyvin nykykoulun vaatimuksiin. Koulussa opiskelevat peruskoulun vuosiluokat 7–9. Koulussa on 34 opetustilaa, kolmessa eri siivessä ja kolmessa kerroksessa. Koulussa on oppilaita reilut 350. Ylläolevat tiedot on saatu tutkijan ollessa työharjoittelussa kyseisessä koulussa.

Aineistonhankintamenetelmäksi valittiin sovellus puolistrukturoidusta haastattelusta. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastata voi omin sanoin. Puolistrukturoidusta haastattelusta voidaan käyttää myös nimeä teemahaastattelu. (Eskola & Vastamäki 2010, 28.)

Teemahaastattelun avulla voidaan tutkia kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia ja tunteita. Siinä ei edellytetä tiettyä kokeellisesti saatua yhteistä kokemusta, vaan korostetaan haastateltavien elämymaailmaa ja heidän määritelmiään tilanteesta. Teemahaastattelu antaa tietoa haastateltavien sosiaalisesta ympäristöstä. Teemahaastattelu on keskustelu, jota tutkija johtaa. Se tapahtuu tutkijan aloitteesta ja tutkijan ehdoilla. Siinä pyritään saamaan selville haastattelijaa kiinnostavia asioita, jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 48; Eskola & Vastamäki 2010, 26.)

Aineistonhankintakertoja tehtiin kaksi. Aineisto hankittiin helmikuussa 2016. Molemmat kerrat olivat osittain toiminnallisia. Ensimmäisellä aineistonhankinta kerralla haluttiin selvittää jokaisen nuoren henkilökohtainen mielipide tutkimukseen liittyvistä aihepiireistä. Ensimmäisellä kerralla luokka jaettiin kahteen ryhmään ennen kirjoittamistehtävää. Kirjoitustehtävässä oppilaille annettiin avoimia lauseen alkuja, joita he saivat jatkaa omin sanoin. Tekijät halusivat ensin tutustua tutkimukseen osallistuviin oppilaisiin ennen haastattelun aloitusta. Ennen kirjoitustehtävää pelattiin sosionomiopintojen alussa kehitettyä lautapeliä. Lautapelin tarkoituksena oli herättää ajatuksia ennen kirjoitustehtävää. Oppilaiden haluttiin vastaavan yksilöllisesti kirjoittamalla, jotta saataisiin todenmukaisempia vastauksia.

Oppilaiden kirjoittamat tekstit toimivat taustatietona toisen aineistonhankintakerran kysymyksille. Ensimmäisen aineistonkeruukerran jälkeen aineistoa luettiin läpi ja mietittiin mihin kysymyksiin tarvitaan lisää tietoa. Vastauksia vertailtiin tutkimuskysymyksiin. Toisen kerran tarkoitus oli saada vastauksia suuremmalta ryhmältä ja vahvistusta jo saatuihin vastauksiin. Menetelmäksi valittiin Learning cafe-menetelmä.

Learning café -menetelmässä kaikki saavat vastata kaikkiin kysymyksiin vuorollaan. Learning café on toiselta nimeltään oppimiskahvila. Se on tapa ideoita ja oppia. Se on yhteistoimintamenetelmä, joka on kehitetty keskustelun, tiedon luomiseen ja siirtämiseen. Ennen ideointia osallistujat jaetaan yhtä suuriin pöytäryhmiin. Jokaisessa pöydässä on puheenjohtaja, joka huolehtii siitä, että keskustelu pysyy yllä ja auttaa kirjaamisessa. Yhden kysymyksen äärellä keskustellaan noin 20 minuuttia. Tämän jälkeen vaihdetaan seuraavaan pöytään. Puheenjohtaja tekee yhteenvedon seuraavalle pöy-

täryhmälle. Seuraava ryhmä lähtee liikkeelle siitä, mihin edelliset ovat päässeet. Lopuksi kaikkien pöytien puheenjohtajat tekevät yhteenvetdon keskusteluista ja kertovat tulokset muille osallistujille. Learning café -menetelmä tukee muun muassa hiljaisempien osallistujien osallistumista, yhteisen ymmärryksen syntymistä ja ratkaisujen löytymistä hankaliin kysymyksiin. (Learning cafe eli oppimiskahvila, 2016, Learning cafe ja World cafe, 2016.).

Oppilaat jaettiin neljään pöytäryhmään. Yhdessä pöytäryhmässä oli kolmeviisi oppilasta. Yhden pöydän äärellä keskusteltiin noin viisitoista minuuttia. Ryhmissä oli puheenjohtajat mutta kaikki osallistuivat keskusteluun ja tekivät muistiinpanoja yhdessä. Oppilaat kirjoittivat vastauksensa pöytäliinoin. Kysymykset olivat seuraavat: Mitä ohjeita antaisitte aikuiselle nuoren kohtaamiseen koulussa? Mistä asioista puhutte koulussa kavereiden kanssa muulloin kuin oppitunnilla? Jos kaverilla on ollut ongelma ja hän on mennyt kertomaan asiasta koulun aikuiselle, miten häneen on suhtauduttu, mikä oli hyvää, mikä olisi voinut mennä paremmin? Lisäksi yhdessä pöydässä oli Case Friendin tarina, joka kertoi ujosta ja yksinäisestä nuoresta. Tarinan alla oli kysymys: Mitä sinä voisit tehdä tilanteessa ja miten aikuinen voisi puuttua tilanteeseen? Halusimme antaa henkilölle nimen Friendi, jotta välttäisimme nimen kohdistuvan kehenkään henkilökohtaisesti. (Liite1)

6.4 Aineiston analyysimenetelmä

Analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Teemoittelu on laadullisen aineiston ryhmittelyä aihepiirien mukaan. Teemoittelu on suositeltava aineiston analyysitapa käytännöllisen ongelman ratkaisemiseen. Teemoittelussa pyritään tekstiä pelkistämällä etsimään olennaisimmat asiat. Kun alustava ryhmittely on tehty, aineistoa käydään läpi etsimällä tutkimuskysymyksiin liittyviä aiheita. Teemahaastattelun teemoja voidaan käyttää jäsentämään aineistoa. (Eskola & Suoranta 2003, 174-179.; Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Teemoittelun avulla tekstiaineistosta saadaan esille kokoelma erilaisia tuloksia sekä vastauksia tutkimuskysymyksiin. Teemoittelussa käytetään usein sitaatteja kuvaamaan aineistoa. Sitaatit eivät vielä osoita analyysin tuloksia. Teemoittelu vaatii onnistuakseen käytännön ja teorian lomittumista toisiinsa. (Eskola & Suoranta 2003, 174-179.)

Ensimmäisen kerran aineisto saatiin lähes kokonaan valmiiksi litteroidussa eli kirjallisessa muodossa. Ensimmäisellä kerran pelin pelaamisen aikana käydyt keskustelut äänitettiin, mutta sieltä poimittiin vain muutamia tutkimuskysymyksiin liittyviä asioita. Suurin osa litteroidusta aineistosta saatiin toisen kerran Learning cafe-menetelmän aikana käydyistä keskusteluista. Oppilaiden puheesta litteroitiin tutkimuskysymysten kannalta oleelliset tiedot. Toisen aineistonhankinta kerran learning cafe –keskustelut äänitettiin, jotta saatiin laajempi aineisto. Oppilaiden aikaan saamat pöytäliinan kirjoitukset kirjoitettiin myös kirjalliseen muotoon. Koko aineisto siirrettiin samaan tiedostoon, jotta sitä olisi helpompi käsitellä.

Teemoittelu aloitettiin järjestämällä aineistoa ensin molempien tutkimuskysymysten alle. Kaikki tutkimuskysymyksiin liittyvät käsitteet luettiin läpi ja alleviivattiin eri väreillä. Tämän jälkeen materiaalit yhdistettiin värikoodien mukaan omiksi ryhmikseen. Analyysin vaiheista on tarkempi kaavio liitteenä. (liite 2)

6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusta tehdessä tulee vastaan useita pieniä ja suuria eettisiä kysymyksiä liittyen opinnäyteydessä tehtäviin valintoihin. Jos tutkija tiedostaa eettisten kysymysten ongelmallisuuden, hän todennäköisesti tekee eettisesti laadukasta tutkimusta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija joutuu usein miettimään työnsä luotettavuutta ja tulosten kattavuutta. (Eskola & Suoranta 2000, 52, 208)

Tutkijan eettisiin peruskysymyksiin kuuluu miettiä, mitä hyötyä ja haittaa tutkimukseen osallistumisesta on tutkittaville. Lisäksi tutkijan tulisi etukäteen miettiä, miten tutkimuksen luottamuksellisuus ja yksityisyys turvataan. Tärkeää on tiedostaa, miten toimitaan johdattamatta tutkimukseen osallistuvia harhaan. (Eskola & Suoranta 2000, 56.) Tämä näkökulma on oleellinen tutkimukseen osallistuvien ollessa alaikäisiä. Näitä kysymyksiä miettiin etukäteen. Tutkimukseen osallistumisesta ajateltiin olevan hyötyä oppilaille. He eivät varmasti tule pohtineeksi tutkimukseen liittyviä asioita joka päivä. Toivomme kuitenkin, että asiat jäisivät nuorten mieleen ja he kiinnittäisivät niihin huomiota.

Kaikille tutkimukseen osallistuville pitää antaa riittävästi tietoa tutkimuksen tavoitteista ja luonteesta. Tutkimukseen osallistuville pitää korostaa osallistumisen vapaaehtoisuutta. (Eskola & Suoranta 2000, 56.) Aineisto kerättiin ja analysoitiin sen anonymisti siten, että yksittäisen oppilaan tietoja ei voida tunnistaa. Opinnäyteyden yhteistyökumppanista käytettiin nimeä eteläsuomalainen peruskoulu, tunnistettavuuden välttämisen vuoksi. Lupa haastattelujen äänittämiseen kysyttiin vanhemmilta kirjallisesti Wilma-järjestelmän kautta. Koulun rehtori teki erillisen tiedotteen nuorten vanhemmille tutkimuksesta. Haastattelusta oli mahdollisuus tarvittaessa kieltäytyä, mutta kaikki luokassa paikalla olevat oppilaat halusivat osallistua tutkimukseen. Litterointeja ja nauhoitettua aineistoa ei missään vaiheessa annettu ulkopuolisten haltuun. Opinnäyteyden valmistuttua litteroidut aineistot hävitettiin.

Oppilaat miettivät omaa käsialan tunnistettavuuttaan. Litteroitaessa tekstejä nauhalta kuului puhetta tähän liittyvistä ajatuksista. Tekijät miettivät kuinka paljon käsialan mahdollinen tunnistettavuus vaikutti toisen aineistonhankintakerran vastausten rehellisyyteen.

Sosiaalialaan liittyvissä tutkimuksissa tutkija ei voi vetäytyä tutkimuskohteen ulkopuolelle vaan hän on osa tutkittavaa maailmaa. Tutkimukseen osallistuvien ja tutkijan välinen vuorovaikutus vaikuttaa tutkimukseen. (Eskola & Suoranta 2000, 57.) Tämä asia oli tekijöiden mielessä tutkimuksen tekemisen aikana. Tekijät pyrkivät ohjeistamaan aineistoon keräämiseen

liittyviä tehtäviä niin välttyttäisiin johdattelemasta tutkimukseen osallistuvia.

Useammalla aineistonkeruu kerralla pyritään varmistamaan aineistonkeruumenetelmän tarkkuus. Samaa asiaa voidaan kysyä eri tavoilla. Saman tutkimukseen osallistuvien ryhmän havainnointi eri kerroilla ja samaan tulokseen päätyminen varmistavat sen, että on kyse pysyvästä ilmiöstä. Kahden eri tutkimusmenetelmän käyttö voi parantaa tutkimuskohteesta saatua kuvausta. (Eskola & Suoranta 2000, 213–214.) Kahden aineistonkeruumenetelmän käytön ajateltiin tukevan toisiaan ja lisäävän tutkimukseen luotettavuutta.

Ensimmäisellä aineistonkeruukerralla luokan oppilaista kaikki olivat paikalla, toisella kerralla kolme oppilaista oli pois. Koska vain kolme oppilaista oli pois toisella kerralla, on tulos riittävän luotettava. Tutkimusta varten haastateltiin samaan koululuokkaan kuuluvia oppilaita. Tämän vuoksi oppilaiden vastauksista voidaan tehdä jotakin johtopäätöksiä, mutta kovin pitkälle meneviä kaikkia nuoria koskevia yleistyksiä emme voi pienen otannan vuoksi tehdä.

Tutkijan ja tutkittavan välillä ei saa olla sellaista riippuvuussuhdetta, joka vaikuttaisi tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuuteen. Oppilaan ja opettajan välinen suhde voisi olla tällainen suhde. (Eskola & Suoranta 2000, 55.) Tutkimukseen osallistuvan luokan oppilaat eivät olleet opinnäytetyön tekijöille ennestään tuttuja ja tilanne oli melko virallinen.

Tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä analysoitaessa on tärkeää vertailla tuloksia alaan liittyvien tutkimusten ja omien tulosten välillä. Luotettavuutta parantaa se, että nämä tulokset ovat yhteneväisiä. Tutkimusta kirjoittaessa tutkija päättää mitä aineistosta tuo esille ja kuinka niitä tulkitaan. (Moilanen & Räihä 2015, 66–67, 71.) Tässä opinnäytetyössä olemme saaneet samansuuntaisia tuloksia aikaisempien tutkimusten kanssa. Opinnäytetyön tuloksiin yhdistettiin aikaisempia tutkimustuloksia ja teoriaa.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Saadun aineiston avulla etsittiin vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen, minkälaisista asioista oppilaat puhuvat koulussa, alle tulivat pääteemat oppilaiden yleiset puheenaiheet ja nuoruuteen liittyvistä asioista puhuminen. Toisen tutkimuskysymyksen, minkälaista tukea oppilaat aikuiselta tarvitsevat koulussa, alle tulivat pääteemat, aikuisen rooli sosiaalisten suhteiden vahvistajana ja oppilaiden kokemukset tuen tarpeesta. Aineistolainauksia käytettiin tuomaan oppilaiden omia kokemuksia esille. Vastauksia saatiin ensimmäiseltä kerralta 19 kappaletta. Toisella kerralla vastaajia oli 16 nuorta. Litteroitua tekstiä kertyi yhteensä 28 sivua.

7.1 Oppilaiden yleisiä puheenaiheita

Tutkimusaineiston mukaan oppilaiden kesken puhutaan monenlaisista asioista. Aineistosta tuli esille arkisia joka päiväiseen elämään ja nuorten elämään kuuluvia asioita. Oppilaiden näkökulmasta koulussa keskustellaan ihan normaaleja asioita, puheenaiheet vaihtelevat paljon. Puheenaiheet liittyvät kouluun, vapaa-aikaan ja ystäviin. Kouluun kuuluviin puheenaiheisiin kuuluivat koulunkäyntiin liittyvät asiat ja koulussa esiintyvät haasteet. Vapaa-aikaan liittyvät puheenaiheet olivat nuoren arkeen kuuluvia asioita. Vapaa-ajan ja kouluun liittyvien asioiden lisäksi aineistosta nousi esiin ystäviin liittyvät puheenaiheet. Vastausten perusteella niiden ajateltiin kuuluvan molempiin ryhmiin.

Vapaa-aikaan liittyvistä asioista puhuttiin paljon. Tärkeimmäksi vapaa-aikaan liittyvistä puheenaiheista nousivat erilaiset pelit, sekä puhelimella pelattavat, että muilla tavoilla pelattavat pelit. Sosiaalisen median sovelluksista mainittiin Spotify, Snapchat, Instagram sekä niiden parissa ajan viettäminen. Oppilaiden sosiaalisen median käytöstä saimme samansuuntaisia tuloksia Ellosen (2015, 56) kanssa. Nuoret käyttävät paljon aikaa surfaillessaan erilaisten sosiaalisen median kanavilla ja niiden käytölle on syntynyt erilaisia sääntöjä.

Vapaa-ajan puheenaiheet liittyivät asioihin, joita oppilaat tekevät perheensä kanssa. Esimerkiksi mitä tehdään lomalla ja mitä syödään. Puheenaiheet koskettivat elämään liittyviä iloja ja suruja. Aiheita olivat esimerkiksi perheen yhteiset tapahtumat ja sisaruksen muutto pois kotoa.

Puhun koulussa paljon kavereilleni ihan normaaleja juttuja

Oppilaat puhuivat myös harrastuksistaan. Harrastuksista suurimpana puheenaiheina ilmenivät erilaiset urheiluun liittyvät puheenaiheet. Osa oppilaista harrastaa joukkuepelejä kuten jalkapalloa ja jääkiekkoa. Toiset taas harrastavat yksilölajeja kuten kuntosalilla käyntiä ja tennistä. Harrastuksiin liittyviin asioihin luettiin myös urheiluharrastusten lisäksi muita vapaa-aikaan kuuluvia asioita. Harrastuksiin liittyvänä asiana mainittiin mopot, hiusten laitto ja lemmikkieläinten hoitaminen. Ellonen (2015, 64) toteaa tutkimuksessaan harrastusten olevan arvostettu asia. Yhdessä harrastamisella pyritään kohottamaan omaa arvoa juuri omassa harrastuspiirissä. Nuoret harrastavat erilaisia lajeja menestyäkseen niissä ja sitä kautta saavat arvostusta kavereiltaan. Pajun (2011, 89) tutkimuksen mukaan ohjatuista harrastuksista yli puolet olivat kouluun myönteisesti suhtautuvien harrastuksia.

Aineiston mukaan koulussa puhutaan paljon ystäväistä. Oppilaat puhuvat paljon arkisista asioista yleisellä tasolla. Vaikka he puhuvat monenlaisista asioista oppituntien ulkopuolella, he ovat sitä mieltä, että yksityisasiat ovat sellaisia asioita, joita ei voi puhua koulussa.

Mä ainakin puhun ystäväistä tai niin kun ystäväistä. Koulun oppilaista tai mä puhun en silleen mitä pahaa vaan silleen, siis tiiäkö mitä mä tarkoitan?

Puhuttaessa ystävistä selvisi, että oppilaat auttavat toisiaan tilanteissa, joissa joku oppilaista on yksin. Oppilaat auttavat kaveria aina kun apua tarvitaan. Apua ollaan valmiita antamaan niissä asioissa, joissa osataan auttaa. Aineiston mukaan oppilaat ovat valmiita kuuntelemaan ja auttamaan yksinäistä oppilasta tarvittaessa.

Mä tiedän yhden sellaisen, joka kulkee porukassa, mutta ne ei oo niinku sen kavereita, sillä ei oo niinku kavereita ja mä oon semmoinen, että mää aina välillä kysyn siltä, että miten sillä menee ja laitan viestiä ja tälleen.

Kouluun liittyviä asioita olivat opettajiin liittyvät puheenaiheet. Aineistosta selvisi, että oppilaat puhuvat opettajien suhtautumisesta heihin. Suhtautuminen oli useimmiten ollut hyvää. Aineiston mukaan oppilaat puhuivat keskenään läksyihin sekä kokeisiin liittyvistä vaikeuksista. Lisäksi mainittiin koulussa esiin tulevat ongelmat. Koulussa esiin tuleviin ongelmiin voidaan ajatella kuuluvan oppilaiden keskusteluissa esille tulleen koulukiusaamisen. Yksi oppilaista mainitsi, että osaan heidän luokan oppilaaseen suhtaudutaan vähän inhoten, jos vaatteisiin tai ulkonäköön liittyvät asiat eivät miellytä toisia. Oppilaat toivoivat, että kiusaaminen loppuisi mutta he kokivat, että aikuisen puuttuminen pahentaa asiaa.

Aika usein käy niin, se vain pahenee. Asiaan puututaan mutta se johtaa vain pahempaan. Jos joku saa tietää siitä, se tavallaan niin ku ärsyttää sitä joka kiusaa.

Fyysinen on sillain, kun vaikka lyö ja tönii ja sitten henkinen on sillain, että jättää vaan kuulematta.

Oppilaat olivat tietoisia kiusaamiseen liittyvistä muodoista. He toivoivat aikuisen apua. Hamarus (2008, 58) ja Paju (2011, 179–181) mainitsevat yläkoulun sosiaalisiin suhteisiin liittyvän läpänsieto-oletuksen. Pajun (2011, 190) mukaan kiusaamiseen puuttuminen vaatii ryhmän sosiaalisten suhteiden tuntemista, koska kiusaamisen muodot ovat niin hienovaraisia. Hienovaraiset kiusaamisen muodot ja tilanteet ovat tulkittavissa eri tavalla eri tilanteissa.

Opettajalle tai koulun muille aikuisille kertominen on vastoin epävirallisen koulun tason sääntöjä. Eri lainalaisuuksien vuoksi kiusaamisesta aikuiselle kertominen voi johtaa kiusaamisen pahenemiseen. (Hamarus 2008, 58.; & Paju 2011, 179–181.)

Kiusaaminen näkyi tuloksista merkittävänä asiana. Ensimmäisellä aineistonhankinta kerralla oppilaista välittyi, että luokassa ei ole kiusaamista. Toisen aineistonhankinta jälkeen tuli esille, että luokassa esiintyy läpänsieto-tyylistä kiusaamista. Aineiston mukaan kiusaamiseen puututaan aivan liian myöhään. Aineistosta selvisi, että osa oppilaista kokee yksinäisyyttä.

7.2 Nuoruuteen liittyvistä asioista puhuminen

Aineistoa kerätessä ei erikseen määritelty oppilaille mitä nuoruuteen liittyvät asiat tarkoittavat. Nuoruuteen liittyvillä asioilla tarkoitetaan tässä opinäytetyössä kaikkea oppilaan elämään kuuluvia asioita. Vastausten perusteella osa oppilaista ajatteli sen kuuluvan murrosiän kehitykseen liittyviin asioihin. Suurin osa vastaajista kertoi kenen kanssa he puhuvat nuoruuteen liittyvistä asioista. Tärkeimmäksi kriteeriksi mainittiin luotettava henkilö.

Tutkimusaineistosta nousi esille kaverisuhteiden merkitys. Suurin osa oppilaista puhuu mielellään kavereille ja ystäville. Aineistossa mainittiin erikseen paras ystävä. Oppilaat puhuvat ystäville, koska se on heidän mielestä luontevaa. Yli puolet vastaajista kertoi puhuvansa koulussa eniten kavereiden kanssa. Vastausten mukaan oppilaat puhuvat eniten saman sukupuolen edustajien kanssa.

Puhun nuoruuteen liittyvistä asioista parhaan ystäväni kanssa, koska hän on luotettava.

Sosiaalinen media oli aineiston mukaan keskeinen asia ystävyysuhteisiin liittyen. Alla olevasta kommentista tulee selville, että sosiaalisen median suuresta käytöstä huolimatta kaverisuhteet sosiaalisen median ulkopuolellakin ovat tärkeitä.

Puhun koulussa kavereille ja opettajille, koska ei jaksakaan aina vaan olla puhelimitse.

Ystävien merkitys tuli esille myös luvussa 2.3. Kuten Aaltonen ym. (2003, 91–93) ja Laine (2005, 128,158) toteavat nuorten käsittelevän keskenään monia aikuisuuteen ja kasvamiseen liittyviä kysymyksiä, joita eivät mielellään puhu omien vanhempiensa kanssa. Ystävät tulevat vanhempien rinnalle kilpailemaan sosiaalisesta tuesta ja läheisyydestä. Läheisyydellä tarkoitetaan henkilökohtaisten asioiden ja omien tunteiden kertomista toiselle. Ystävät jakavat toisille pelkonsa, huolensa ja ongelmansa.

Ellonen (2015,71) toteaa tutkimuksessaan ystävien olevan iso osa nuoren arkea. Vertaissuhteet tuovat nuoren elämään tietoja, asenteita ja kokemuksia. Vertaisten kanssa nuori pääsee rakentamaan omaa identiteettiään ja kasvamaan nuoresta aikuiseksi.

Vaikka vastauksista selvisi kavereiden tärkeys, oppilaat puhuvat myös muille luotettaville henkilöille. Oppilaat puhuvat vanhemmilleen lähes yhtä paljon kuin kavereille. Kavereiden ja vanhempien lisäksi mainittiin myös sukulaiset.

Oppilaat puhuivat useammin opettajalle kuin kaverille. Vastausten mukaan muutama oppilas oli voinut puhua opettajalle. Koulun muista aikuisista oppilaat mainitsivat psykologin, kuraattorin tai terveydenhoitajan. Psykologille ja terveydenhoitajalle oppilaat puhuvat yhtä paljon. Osa oppilaista mainitsee tietävänsä kavereita, jotka käyvät puhumassa kuraattorille tai psykologille.

Osalle nuorista kuraattori oli tuttu, mutta kaikki eivät kuitenkaan tienneet kuka kuraattori on ja mikä on hänen tehtävänsä. Nuorisotyöntekijä oli mahdollisesti oppilaille tutumpi ja muutama oli myös puhunut nuoruuteen liittyvistä asioista hänelle.

Muuten: mikä on kuraattori?

En oo ikinä puhunu, mä en edes tiedä kuka meidän kuraattori täällä on.

Suurin osa oli löytänyt henkilön, jolle haluavat puhua nuoruuteen liittyvistä asioista. Oppilaat kokivat, että asioista avautuminen auttaa. Ihan kaikki eivät löytäneet henkilöä jolle puhua. Oppilaiden joukossa oli myös niitä, jotka kaipaivat oman ikäistä ystävää tai luotettavaa aikuista jolle puhua. Vastauksista ei selvinnyt, kuka luotettava henkilö voisi olla.

Toivoisin, että minua autettaisiin asioissa, joista ei ole helppo puhua.

Oppilaat kaipasivat selvästi tukea ja halusivat puhua siksi, että aikuiset ymmärtäisivät heidän tilanteensa. Vain kolme oppilaista mainitsi, ettei halua puhua asioistaan kenellekään.

En haluaisi puhua asioistani

Opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan todeta, että suurin osa tutkittavista puhuu kavereiden kanssa. He kokevat saavansa tukea ja luottamusta kavereilta. Kaikkea tukea ei voi oppilaiden mielestä kuitenkaan saada pelkästään kavereilta, vaan vaikeammat kysymykset halutaan varmistaa aikuisilta. Aineiston mukaan oppilaat kokivat, että haluavat puhua vanhemmille.

Puhun nuoruuteen liittyvistä asioista vanhemmilleni.

Haluaisin puhua asioistani vanhempien kanssa.

Vastausten mukaan oppilaat keskustelevat mielellään aikuisten kanssa. Vanhemmat ovat mukana nuoren arjessa. Aineistosta voidaan päätellä, että asioista joista oppilaat eivät halunneet kertoa vanhemmilleen, keskusteltiin kuraattorin tai terveydenhoitajan kanssa. Aineistosta selvisi, että osa oppilaista oli käynyt puhumassa terveydenhoitajalle ja kuraattorille, tämän ajateltiin liittyvän nuoren itsenäistymisprosessiin.

7.3 Aikuisen rooli sosiaalisten suhteiden vahvistajana

Tutkimusaineistosta nousi esille useita toiveita aikuisen toiminnalle (Taulukko 1). Oppilaat eivät erotelleet keitä aikuisia toiveet koskevat. Oppilaiden mielestä aikuiset voisivat helpottaa keskustelemista puhumalla itse nuoria askarruttavista asioista ja sitten kysymällä heidän mielipidettään. Aikuisen aloittama keskustelu helpottaa heitä jatkamaan keskustelua. Oppilaat toivat esille että, keskustelua helpottaa, jos aikuinen tietää asian taustan en-

nen, kun ottaa asian puheeksi. Oppilaat toivovat aikuisen kuuntelevan tarkasti arvostelematta mitä he sanovat. Aikuiset voisivat rohkaista ujoimpia-kin keskusteluun.

Aikuiset voisivat helpottaa puhumista olemalla kiltti ja lähestyttävä jollakin tasolla ymmärtäväinen.

Toivoisin, että minua autettaisiin uusiin ihmisiin tutustumisessa. Uskallan puhua vieraille, mutta ehkä voisin oppia jotain uutta.

Sinkkosen (2012, 52–53) kirjoitus tukee aineistosta saatuja vastauksia. Sinkkosen mukaan nuoret toivovat valmiutta tasavertaiseen arvostavaan keskusteluun ja joustamiseen, mutta eivät etsi itselleen kavereita. Nuori ei oman kehityksen keskeneräisyyden vuoksi pysty tekemään aina harkittuja ratkaisuja eikä hän aina ymmärrä tekojensa seurauksia. Ymmärtäminen ei tarkoita kaikkien tekojen hyväksymistä vaan aikuisen kiinnostusta nuoren sisäisestä maailmasta. Keskustelun aikana syntynyt tieto auttaa aikuista ratkaisujen etsimisessä tarjotessaan nuorelle apua. Launosen ja Pulkkinen (2004, 53–54.) mukaan nuoret tarvitsevat aikuista ohjaamaan ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa ja toisen nuoren näkökulman ymmärtämisessä.

Tutkimusaineistosta selvisi, että opettaja voisi keskustella vanhempien kanssa, jos jollakin nuorella on vaikeuksia esimerkiksi kavereiden saamisessa ja hän on surullinen. Oppilaat ehdottivat, että opettaja voisi olla apuna asian kertomisessa vanhemmille, jos he eivät itse rohkene kertoa asiasta. Tutkimusaineiston mukaan oppilaat luottavat, että aikuisella on vaitiolovelvollisuus, eikä hän puhu asioista eteenpäin ilman lupaa.

Oppilaat pohtivat nuorisotyöntekijän roolia auttamisessa ja asioissa eteenpäin ohjaamisessa. Nuorisotyöntekijä voisi heidän mielestään auttaa ohjaamalla eteenpäin, jos jollakin on esimerkiksi tullut kaverisuhteissa ongelmia. Junttilan (2015, 183) tutkimus tukee oppilailta saatuja vastauksia. Junttilan mukaan nuoret olivat valmiita suosittelemaan toisille nuorille tarvittaessa koulukuraattorin tai kouluterveydenhoitajan palveluita.

Joissakin tapauksissa oppilaat haluaisivat, ettei aikuinen osallistuisi keskusteluun ollenkaan ja saisi itse selvittää omat asiat. Heidän mielestään aikuisen paikalta poistuminen helpottaisi puhumista kahden kesken luokkakaverin kanssa.

Myönteinen ja kannustava suhtautuminen tuo kuvan helposti lähestyttävästä aikuisesta. Sanattoman ja sanallisen viestinnän välillä tulisi huomioida rehellisyys. (Nurmiranta 2009, 85) Tässä tutkimuksessa tuli esiin samanlaisia ajatuksia oppilaiden kohtaamisesta. Oppilaiden vastauksista tuli esille monia kuvauksia siitä, miten aikuisen tulisi kohdata nuori. Oppilaiden mielestä aikuisen tulisi olla ennakoiva, järkevä, kuunteleva, helposti lähestyttävä ja oikeudenmukainen. Luotettavalla ja rauhallisella aikuisella on aikaa kohdata nuori.

Aineistosta selvisi että, koulun henkilökunnasta löytyy tällaisia aikuisia. Oppilaat kokevat, että jos mieltä painaa jokin, on hyvä, että voi puhua jollekin. Välijärven (2011, 28) mukaan koulun henkilökunnan tulisi olla nuoria tukemassa ja motivoimassa. Luottamus oppilaaseen ja heidän ideoidensa kunnioitus tuli Välijärven artikkelissa esille. Opettajan luottamus nuoreen lisää nuoren luottamusta opettajaan.

Tutkimuksesta nousi esiin opettajilta saatu erilainen kohtelu. Oppilaat kokivat, että he yrittävät tehdä parhaansa, eikä siitä saa toivottua palkintoa.

Mä en saanu viime viikolla, enkä tällä viikolla yhtään plussia.
Mulla on 48. Tytöt saa helpommin. Oikeesti se on totta.

Nuoret peilaavat kokemuksiaan oman minäkuvan kautta. Negatiivisen minäkäsityksen omaava nuori, voi helposti jättää huomiotta positiivisen palautteen onnistumisesta. (Laine 2005, 20–21.) Sosiaalisten suhteiden ja tunne-elämän tukeminen koulussa vaatii siihen sitoutunutta toimintakulttuuria. (Launonen & Pulkkinen 2004, 56.)

Aineiston mukaan oppilaat pitivät tärkeänä, että aikuinen asettuu nuoren kanssa samalle tasolle. Lisäksi aikuisella tulisi olla aikaa kuunnella ja kunnioittaa toisen mielipiteitä. Vastausten perusteella koulussa on aikuisia, jotka osaavat kohdata oppilaan heidän näkökulmastaan.

No ei kiirehdi minnekään muualle, jos on asiaa.

Se asettuu mejän asemaan, mejän tasolle, se ei ikinä suutu.

Vastausten perusteella opettajien ja muiden koulun aikuisten suhtautuminen oppilaisiin koulussa on pääosin positiivista, hyvää ja mukavaa. Henkilöt joilta oppilaat saavat tukea koulussa olivat, opettajat, terveydenhoitaja sekä psykologi. Oppilaiden mielipiteet huomioidaan yleensä hyvin luokassa opiskeluun liittyvissä asioissa. Näitä asioita olivat ryhmätyöt ja äänestykset.

Mielipiteeni huomioidaan sellaisissa asioissa joihin se voi oikeasti vaikuttaa.

Mielipiteeni huomioidaan hyvin eikä minun tarvitse huutaa.
Kaverit ja opettajat kuuntelevat, jos sanon jotain.

Välijärvi (2008, 28) toteaa artikkelissaan, että oppilaita pitäisi osallistaa koulun arkeen siten, että heidän mielipiteillään olisi oikeasti vaikutusta koulun arjessa. Tämän toteutuminen edellyttää luottamusta oppilaisiin.

Muutaman oppilaan mielestä opettajien suhtautuminen on myös huonoa ja haastavaa. Oppilaat kokivat, että kiusaamisesta kerrottaessa asiaa ei oteta joka kerralla niin vakavasti kuin he toivoisivat:

Jos menee valittaan opettajalle, et toi xxx tönii ja sanoo mulle, että sä oot ihan tyhmä. Ni sit ne on silleen voi, voi mä otan kyllä asian puheeksi. Ja ne on vaan silleen, nyt sitten lopetat tuon kiusaamisen.

Sitten kun sanotaan, joo toi uhkaili mua äsken tossa veitsellä, sitten se ottaa paljon vakavammin sen asian.

Aineiston mukaan opettajat eivät näe kiusaamista niin hyvin kuin he itse. Oppilaat huomaavat kiusaamisen herkemmin. He toivovat, että asia otettaisiin vakavasti ja aikuiset ymmärtäisivät tilanteen. Asioihin puututaan, mutta joskus asiat menevät pahempaan suuntaan. Pahempaan suuntaan asioita vievät oppilaan näkökulmasta se, että kiusaaja tietää asiasta, suuttuu asian kertomisesta ja jatkaa kiusaamista. Oppilaiden kokemukseen voi vaikuttaa Hietalan ym. (2015, 15) näkemys siitä, että aikuisilla on koulupäivän aikana vähän kahdenkeskisiä kohtaamisia oppilaiden kanssa. Aikuiset kohtaavat koulussa usein pienemmän tai isomman oppilasryhmän. Lähes jokaisessa tilanteessa on yleisöä läsnä. Yksittäisen oppilaan tilanteen selvittely vaatisi tilanteen, josta yleisö puuttuu. Opettajan ehdottama keskusteluhetki ei välttämättä palkitse nuorta. Se voi vaikuttaa nuoren rooliin ja asemaan kaveriporukassa.

Taulukko 1. Oppilaan kohtaaminen

Oppilaan kohtaaminen
Keskustele oppilaan kanssa heitä askarruttavista asioista
Kysele oppilaiden mielipiteitä
Ota asia puheeksi oppilaan kanssa -> aloita keskustelu
Selvitä asian taustat ennen keskustelua
Kohtaa, kuuntele ja kunnioita arvostelematta oppilasta
Rohkaise ujoimpiakin keskusteluun
Kysy haluavatko oppilaat selvittää esim. riitatilanteen kahden kesken, ole kuitenkin herkkänä sille haluavatko todella molemmat sitä
Ole oikeudenmukainen
Kohtaa oppilas kiireettömästi
Oppilaalta itseltään kannattaa kysyä ideoita ja ratkaisuja tilanteisiin
Ole aidosti kiinnostunut oppilaasta

7.4 Kokemukset tuen tarpeesta

Tutkimusaineistosta nousi esiin tuen tarpeita sosiaalisiin suhteisiin ja koulunkäyntiin liittyen. Koulunkäyntiin liittyvät tuen tarpeet olivat niin merkittäviä, että halusimme ottaa ne huomioon, vaikka tutkimuksemme koskeekin sosiaalisia suhteita. Oppilaat kokivat tarvitsevansa tukea sosiaalisiin suhteisiin ja koulunkäyntiin lähes yhtä paljon. Oppilaat eivät maininneet, keneltä aikuiselta he erityisesti kaipasivat tukea.

Oppilashuollon tehtävänä on vastata näihin haasteisiin. Sosiaalisia valmiuksia tuetaan edistämällä ryhmäytymistä, ehkäisemällä kiusaamista ja kannustamalla oppilasta osallisuuteen. Psykkisestä hyvinvoinnista koulussa huolehditaan antamalla oppilaalle mahdollisuus edetä opinnoissaan omien taitojen mukaan. Tarvittaessa oppilaan on mahdollista saada myös henkilökohtaista tukea. (Honkanen 2009, 40.)

Tutkimusaineistosta nousi esiin, että sosiaalisiin suhteisiin liittyvä tuen tarve keskittyi vaikeissa asioissa auttamiseen ja asioihin, joista ei ole helppo puhua. Yksi oppilaista toivoi apua uusiin ihmisiin tutustumisessa.

Toivoisin, että minua autettaisiin uusiin ihmisiin tutustumisessa. Uskallan puhua vieraille, mutta ehkä voisin oppia jotain uutta.

Toivoisin, että minua autettaisiin kohottamaan heittäytymiskykyä.

Aineiston mukaan koulunkäyntiin liittyvissä asioissa oppilaat kokivat tarvitsevansa tukea eri oppiaineissa. Oppilaat toivat esiin, että he toivoivat apua kokeisiin lukemisessa sekä läksyjen tekemisessä.

Toivoisin, että minua autettaisiin kokeiden luvussa, koska muuten en pärjää.

Koulunkäynnissä en saa tukea koulussa.

Toivoisin, että minua autettaisiin koska jos tarvitsen apua, niin on hyvä, jos joku auttaisi.

Oppilaat mainitsivat myös tuen tarpeen vaihtelevan. Suurin osa koki saavansa tukea koulussa, jos he tarvitsevat sitä. Tukea he saivat parhailta kavereilta ja koulukavereilta. Koulussa olevista aikuisista mainittiin terveydenhoitaja, psykologi ja opettaja. Opettajalta tukea oli saatu silloin, kun ei meinannut oppia, psykologilta oli saatu tukea muihin asioihin. Oppilaat toivoivat, että tuki, jota he ovat saaneet, jatkuisi.

7.5 Yhteenveto tuloksista

Tässä luvussa esitellään keskeiset johtopäätökset vastaamalla tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymyksiä olivat: millaisista asioista oppilaat puhuvat koulussa? Sekä minkälaista tukea oppilaat koulun aikuisilta tarvitsevat?

Yhtenä keskeisempänä johtopäätöksenä ensimmäiseen tutkimuskysymykseen tuli esille, että ystävien kanssa puhuminen on oppilaille tärkeässä asemassa. Teoriataustassa tuli ilmi, että varhaisnuoruudessa ystävien mielipiteet voivat olla tärkeämpiä, kuin vanhempien, silloin kun puheenaiheet liittyvät normaaleihin arkipäiväisiin asioihin. (Aaltonen ym. 2003, 93; Laine 2005, 128.)

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kouluun liittyvistä asioista on helppo puhua oppilaiden kesken kenen kanssa tahansa, koska aihe on molemmille tuttu. Harrastuksiin tai peleihin liittyvistä asioista puhuminen tapahtuu enemmänkin niiden kanssa, jotka ovat kiinnostuneita samasta aiheesta. Ystävien kanssa puhuttiin asioista, jotka vaativat enemmän luottamusta. Luottamusta vaativia asioita ovat ihmissuhteisiin liittyvät asiat ja surut. Yleisesti oppilaat pitivät puhumista tärkeänä asiana. Sosiaalisen median sovellukset ja pelit nousivat esille. Sitä ei pidetty kuitenkaan aitoja sosiaalisia suhteita korvaavana asiana.

Oppilaat keskustelivat vanhempien kanssa yhtä paljon kuin ystävien kanssa. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että oppilaat keskustelivat paljon vanhempien kanssa luottamuksellisista asioista.

Aikuisen tuen tarpeeseen liittyvänä keskeisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että oppilaat tarvitsevat aikuisen tukea sosiaalisiin suhteisiin. Lisäksi tuloksista nousi esiin tuen tarve koulunkäyntiin liittyvissä arkisissa asioissa.

Tulosten mukaan oppilaat kaipasivat aikuisten puuttumista riitatilanteiden selvittelyyn sekä uusiin ihmisiin tutustumiseen. Tuloksista nousi esille myös luonteenpiirteitä, minkälaiselle aikuiselle oppilaan on helppo puhua. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että oppilaat arvostavat aikuista, jolla ei ole kiire. Oppilaat toivovat, että aikuinen on ottanut selvää asioiden taustatekijöistä ja kuuntelee loppuun asti, mitä oppilaalla on sanottavaa. Oppilaiden on helppo puhua aikuiselle, joka toimii ystävällisesti ja on ihmisenä helposti lähestyttävän oloinen, eli puhuu mielellään nuoren kanssa. Näitä aikuisia voivat olla opettajat, kouluterveydenhoitaja ja koulukuraattori.

Tuloksista nousi esiin konkreettinen avun tarve liittyen koulukiusaamiseen puuttumiseen. Koulukiusaamiseen liittyvät asiat ovat olleet mediassa paljon esillä nyt vuoden 2016 syksyllä. Hoikkalan ja Pajun (2013) tekemään tutkimukseen tutustuessa tutkijat saivat lisää ymmärrystä koulukiusaamiseen puuttumiseen liittyviin haasteisiin. Kommunikointi luokassa voi olla niin hienovaraista, että opettajalla tai muilla koululuokkaa tuntemattomalla on haasteellista päästä kiusaamisen jäljille. Lisäksi kiusaamista voidaan ajatella joko subjektiivisesta kokemuksesta tai luokan mielipiteestä käsin.

Kiusaamiseen puuttuminen ei aina johda sen loppumiseen. Virallisen koulun tason sisällä olevat epävirallisen koulun säännöt voivat aiheuttaa sen, että asia menee pahempaan suuntaan, koska kertominen opettajalle tulkitaan epävirallisen koulun sääntöjen rikkomiseksi.

Kiusaamisen lisäksi myös toinen haaste yksinäisyys nousi puheissa esiin. Osittain puhe oli leikin laskun tyyppistä, mutta varmasti suurin osa puheessa oli totta. Osa yksinäisistä oppilaista kulkee porukan mukana, jotta välttyisi yksinäisyyden leimalta. Tämän opinnäytetyön aineiston mukaan tilanne ei ollut huolestuttava. Oppilaat olivat valmiita auttamaan kaveriaan, jos hän on yksin.

Vaikka oppilaat kertoivat tuentarpeista, olivat he kuitenkin saaneet tukea jossain muodossa. Oppilaat olivat saaneet tukea jonkin verran opettajalta.

Opettajan rooli on tärkeä koska opettaja on läsnä koulun arjessa joka päivä. Koululuokassa oli oppilaita, jotka olivat käyttäneet oppilashuollon palveluita, mutta oli myös niitä, jotka eivät tieneet kuka on koulukuraattori ja mitä koulukuraattori tekee. Pedagogisen osaamisen lisäksi olisi tärkeää keskittyä myös sosiaalisen tuen tarpeisiin.

Johtopäätöksenä voidaan todeta oppilaiden tarvitsevan koulussa aikuista, matalan kynnyksen auttajaa, joka on mukana koulun arjessa. Auttamassa läksyjen tekemisessä ja auttamassa ristiriitojen ratkaisemisessa. Tällaista tukea voisi tarjota esimerkiksi koulussa työskentelevä sosionomi. Vaikka oppilaille on koulunkäyntiin liittyvät taidot tuttuja, he kaipaavat tukea läksyjen tekemiseen ja kokeiden lukemiseen. Tulos on tärkeä koska tukea edelleen tarvitaan, vaikka ollaan jo peruskoulun kahdeksannella luokalla. Tässä vaiheessa siihen olisi hyvä puuttua ennen peruskoulun loppua.

8 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme aluksi opinnäytetyön eri vaiheita. Sen jälkeen kerromme kehittämisehdotukset. Lopuksi esittelemme jatkotutkimusaiheet. Opinnäytetyö prosessi on ollut monimuotoinen prosessi ja se on sisältänyt monenlaisia vaiheita. Opinnäytetyöprosessi on ollut mielenkiintoinen ja opettavainen. Tämän opinnäytetyön kautta tekijät ovat oppineet koulun sosiaalisesta maailmasta ja siitä, miten oppilaat ovat vuorovaikutuksessa oppilaiden ja koulun aikuisten kanssa. Tulevina sosionomeina ymmärrämme nyt paremmin koulumaailmaa. Tekijät ovat saaneet ymmärrystä sosiaalisissa suhteissa vaikuttaviin ilmiöihin. On inhimillistä, että vaikka haluaisi kohdata oppilaat ja auttaa heitä resurssit eivät aina riitä.

8.1 Opinnäytetyö prosessin pohdintaa

Opinnäytetyön ensimmäiset aiheen pohdinnat lähtivät liikkeelle jo keväällä 2015. Vuoden vaihteessa 2016 opinnäytetyön tutkimussuunnitelma tuli valmiiksi. Aineistonkeruun teimme alkuvuodesta 2016.

Kirjallisena kerätty aineisto oli hyvä ratkaisu. Vastauksia saatiin hyvin ja saatu aineisto oli monipuolinen. Kirjallisen menetelmän avulla saatiin jokaisen oppilaan henkilökohtainen mielipide esille. Lauseen alut olivat tarkoituksella lyhyitä, jotta vastausten olisi mahdollista olla avoimia. Lyhyistä vastauksista huolimatta tutkijat iloitsivat siitä, että vastukset olivat rehellisiä ja avoimia. Käsi-alan tunnistettavuus aiheutti joillekin nuorille huolta. Tekijät eivät pystyneet yksittäistä oppilasta tunnistamaan, mutta nuorten sosiaalisissa suhteissa asia saa erilaiset mittasuhteet.

Aineistonhankintamenetelmää miettiessä, oli mielessä myös muita vaihtoehtoja aineiston keräämiseen. Toiselle aineistonkeruukerralle menetelmäksi mietittiin ryhmähaastattelua, mikä olisi ehkä vielä luonut erilaisen tilanteen nuorten välille. Tekijät eivät olleet ihan varmoja olisiko aineistoa tullut rohkeammin vai olisiko todellinen asioiden tilanteen esille tuleminen joka tapauksessa vaatinut pidemmän tutustumisajan. Havainnoinnin osuutta olisi

voinut lisätä myös, toisaalta havaintojen tekeminen vaatisi pitempää tutkimusaikaa ja on helpompi päätyä itselle edullisten tulkintojen tekemiseen helpommin kuin keskittymällä aineistoihin, joita oppilaat tuottivat kirjallisesti.

Learning café-ryhmät ja pelaamista varten tehdyt ryhmät tehtiin osittain opettajan avustuksella, osittain laittamalla ryhmä aakkosjärjestyksen mukaan ryhmiin. Olisi ollut mielenkiintoista nähdä, minkälaiset ryhmät oppilaat olisivat itse muodostaneet. Pohtimisen arvoinen asia on kuinka paljon asioista olisi uskallettu keskustella, jos ryhmät olisivat olleet heidän itse valitsemiansa. Tekijöille välittyi se, että oppilaat pystyivät ryhmissä tuomaan mielipiteensä esille avoimesti.

Case-Frendin tarkoituksena oli, että oppilaita lähelle tulevista asioista voidaan puhua yleisellä tasolla. Tavoitteena oli saada oppilaat eläytymään toisen asemaan. Osa oppilaista puhui itsestään ja ystävistään. Toisella aineistonkeruukerralla oppilaat uskalsivat puhua kiusaamisesta ja yksinäisyydestä Case-Frendin avulla. Case-Frendi oli tekijöiden mielestä onnistunut valinta.

Tekijät huomasivat haasteen litteroinnin kannalta. Luokkatila oli pieni ja puhetta oli luokassa paljon. Äänityslaitteet äänittivät puhetta muistakin pöydistä, vaikka jokaisessa pöydässä oli omat äänityslaitteet. Tekijät saivat kuitenkin näistä nauhoituksista riittävän hyvän aineiston, joka tuki ensimmäisen aineistonhankinta kerran aineistoa.

Aineiston analyysivaihe tehtiin useammassa eri vaiheessa. Teoriatausta tarkentui vielä analyysiä tehdessä. Pajun (2011) tekemä etnografinen tutkimus: Koulua on käytävä ja Pajun ja Hoikkalan (2013) kirjoittama kirja: Apina pulpetissa, ovat antaneet lisäymmärrystä koulun sosiaalisessa yhteisössä tapahtuvista ilmiöistä. Nämä ilmiöt ovat koululuokan vuorovaikutuksessa olemassa, vaikka ne eivät tulleet selvästi esille.

Huomasimme yhden esimerkin sosiaalisesta ilmiöstä. Toisella aineistonhankinta kerralla luokkaan tuli luokan oppilas, jolla oli lupa tulla myöhässä. Hänen astuessaan sisään, luokasta kuului heti, että laitton poissaolo. Aineistoa analysoitaessa huomattiin muutamia muitakin asioita, jotka voivat liittyä epävirallisen koulun tason asioihin. Lyhyen tutkimusajan vuoksi emme voi tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä tästä näkökulmasta. Jatkossa olisi mielenkiintoista perehtyä koulun eri tasoihin syvemmin. Tutustuminen etnografisella menetelmällä tehtyihin tutkimuksiin on tuonut ajatuksia siitä, että olisi mukava tarkkailla luokkatilanteen vuorovaikutusta sosionomin työn näkökulmasta. Olisi ollut mielenkiintoista tutkia nuorten viettämiä välitunteja.

Tekijät miettivät myös, että vaikuttiko kouluvuoden ajankohta tuloksiin? Teimme aineistonkeruun helmikuussa. Oliko tutkimukseen osallistuva koululuokka jo ohittanut tutustumisvaiheen. Jos aineistonkeruu olisi tehty heti syksyn alussa, olisiko ryhmä toiminut niin hyvin yhdessä.

Tekijät huomasivat, että samat lainalaisuudet pätevät nykyisinkin kouluissa. Pajun (2011) tutkimukseen perehdyttäessä oli yllättävää huomata, että nuoren henkilökohtaiset persoonalliset asiat eivät vaikuta koulun sosiaaliseen kanssakäymiseen niin paljon, kuin koululuokan sisällä vaikuttavat sosiaaliset ilmiöt.

Tutkijoiden aikataulujen yhteensovittamiset ja elämäntilanteet ovat tuoneet haasteita työn tekemiseen. Opinnäytetyö prosessi on opettanut tekijöille pitkäjänteistä työskentelyä. Pitkä työstövaihe nähtiin hyväksi ajaksi sen kanalta, että teoria ja aineisto ehtivät jäsentyä tutkijoiden mieleen. Opinnäytetyöhön on päässyt sisälle yhä paremmin koko ajan.

On hienoa huomata, että oppilaan kohtaamiseen riittää aito ja lämmin ihminen, joka välittää nuorista. Ystävien merkitys oppilaille on vain korostunut tätä opinnäytetyötä tehdessä, sitä tukevat niin teoria kuin tämän tutkimuksen tuloksetkin. Ja ennen kaikkea on hienoa, että koulusta löytyy monia ihmisiä, joille oppilas voi puhua.

8.2 Kehittämisehdotus

Opinnäytetyön aineistosta tuli esille koulunkäyntiin liittyviä asioita. Oppilailla oli suuri avun tarve liittyen läksyjen tekemiseen ja kokeiden lukemiseen, vaikka oppilaat ovat jo kahdeksannella luokalla. Kehittämisehdotuksena oppilailta nousi läksyjentekotunti koulun jälkeen. Oppilaat voisivat mielellään tehdä läksyt heti koulun jälkeen, jos niitä ei tarvitsisi miettiä illalla. Tarkoituksena oppilailla oli, että tämä olisi vapaaehtoista ja sieltä saisi lähteä heti kun on valmis. Aikuinen voisi olla mukana auttamassa läksyjen teossa tarvittaessa.

Kun oppilaat saavat apua nyt, niin he saavat välineitä opiskeluun peruskoulun viimeiselle luokalle ja toisen asteen opintoihin. Tällaisena aikuisena voisi toimia koulussa työskentelevä sosionomi. Kouluissa toimii kouluavustajia, mutta sosionomin koulutus tuo laajemman tiedon oppilaan tukemiseen. Koulusosionomit eivät ole vielä kovin yleisiä kouluissa. He voisivat toimia linkkinä oppilaiden ja opettajan välillä. Koulusosionomi voi ohjata oppilaan eteenpäin lisäavun piiriin.

Koulusosionomi voisi pitää oppilaille läksyjen tekemisen tunteja. Hän voisi myös pitää pienelle ryhmälle tunteja, jossa voisi kerrata kokeisiin.

Terveystenhoitaja on oppilaille varmaan kaikista tutuin. Tarvittaisiinko kouluun terveystenhoitajan lisäksi joku henkilö, johon voisi olla yhteydessä matkan palvelukynnyksen idealla? Koulusosionomi voisi olla välitunneilla oppilaiden saatavilla, jos oppilaat haluavat kertoa mieltä painavista asioista.

Aineistoa analysoitaessa tuli myös esille, että osa oppilaista tietää koulukuraattorin palveluista ja käyttää niitä. Suurin osa oppilaista ei tiedä mitä koulukuraattori tekee ja kuka hän on? Koulukuraattori voisi tuoda oppilaille työtään enemmän tutuksi, jotta oppilaan olisi helppo lähestyä apua tarvitsemaan.

8.3 Jatkotutkimusaiheita

Tekijöiden mieleen tuli useita jatkotutkimusaiheita. Seuraavassa luetellaan niistä joitakin.

Jatkossa voisi selvittää miten uudistettu opetussuunnitelma vaikuttaa oppilaiden sosiaalisiin suhteisiin. Kun tilat ovat avoimia ja luokkaopetusta on vähemmän. Oppilaiden tulee pystyä toimimaan itsenäisesti ja sopeutua erilaiseen opiskeluympäristöön. Tarvitaanko silloin tukea enemmän kuin nyt ja mihin asioihin tukea tarvitaan? Miten välitunteja vietetään tulevaisuudessa?

Kiinnostavaa olisi selvittää miten oppilashuolto vastaa oppilaan vaikeista aiheista puhumiseen? Kuinka voitaisiin kehittää tämän opinnäytetyön tulosten pohjalta oppilashuoltoa lähemmäs oppilasta. Oppilashuollon näkökulmasta voitaisiin selvittää, miten oppilas otetaan huomioon paremmin.

Toisena oppilashuoltoon liittyvänä tutkimusaiheena voisi olla, miten median avulla voitaisiin tuoda oppilashuolto lähemmäs oppilasta? Toimisiko tulevaisuudessa avuntarve appi, jolla saisi akuuttia apua helposti ja matalalla kynnyksellä. Silloin voisi ottaa, vaikka suoran videoyhteyden aikuisen, joka auttaisi avuntarpeen mukaan.

LÄHTEET

- Aaltonen, M. Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia: lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Helsinki: WSOY.
- Ellonen, N. 2015. Varhaisnuorten statussymbolit koulussa. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteet. Pro gradu -tutkielma.
- Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 179-203.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 26-44.
- Hallinen, P. 2010. Oppilaiden sosiaaliset suhteet ja kouluviihtyvyys yläkoulun alussa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustiede. Pro gradu -tutkielma.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.
- Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. Nuori ja mieli. Koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hoikkala, T. & Paju, P. 2013. Apina pulpetissa ysiluokan yhteisöllisyys. Tampere: Tammerint Oy.
- Honkanen, E & Suomala, A. 2009 Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Hämäläinen, J. 2003. Koulun sosiaalityö oppilaanohjauksen kumppanina. Teoksessa Lairio, M. & Puukari, S. (toim.) Ohjauksen uudet orientaatiot. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 125–137.
- Junttila, N. 2015. Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys. Helsinki: Tammi.

Keltinkangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot: Helsinki: WSOY

Korkiamäki, R. 2008. Surffailua arjessa Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa: Roivainen, I., Nylund, M. & Korkiamäki, R. Yhteisöt ja sosiaalityö Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS- kustannus. 173 – 192.

Korkiamäki, R. 2013. Kaveria ei jätetä, sosiaalinen pääoma nuorten vartais-suhteissa. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 137. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 7.10.2016. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68124/978-951-44-9124-5.pdf?sequence=1>

Lahtinen N, & Haanpää S, 2015. Oppilashuolto perusopetuksessa- näkökulmia moniammatillisen yhteistyön toimivuuteen. Teoksessa: Lapsen oikeudet koulussa. Toim. Hakalehto S, Helsinki: Helsingin Kamari Oy. 133-168

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava

Launonen, L. & Pulkkinen, L. Kasvuyhteisö lapsen kannalta. 2004. Teoksessa. Launonen, L. & Pulkkinen, L. (toim.) Koulu kasvuyhteisönä kohtuutta toimintakulttuuria. Jyväskylä: PS-kustannus. 46-57

Learning cafe eli oppimiskahvila 2016.Innokylä.fi. Viitattu 25.4.2016. <https://www.innokyla.fi/web/malli2825539>

Learning cafe ja World cafe 2016.Verkostojohdamisen opas. Viitattu 25.4.2016 Verkostojohdamisen oppaan verkkotoimitus. http://verkostojohdaminen.fi/?page_id=139

Mahkonen, S. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Helsinki: Edita Publishing Oy

Moilanen, P. & Räihä, P. 2015. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 52-73. Jyväskylä: PS-kustannus

Nurmi, J-E. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. 2003. Teoksessa: Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H.(toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan kehitys kontekstissaan. Porvoo: WS Bookwell Oy, 256– 274.

Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy

OHL, Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki nro 1287/2013. 30.12.2013. Viitattu 22.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Paju, P. 2011. Koulua on käytävä Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana. Helsinki: Nuorisotutkimusseura

Perusopetuksen opetussuunnitelmapohja 2016- 17 v.1.3. Peda.net. <https://peda.net/opetussuunnitelma/ol/luku15/15-1>. Viitattu 26.10.2016

Perusopetuslaki 628/1998. 1.1.1999. Viitattu 26.10.2016. <http://www.finlex.fi/laki/smur/1998/19980628>

Piiroinen- Malmi, U.& Strömberg. S.2008. Välittämisen pedagogiikkaa. Helsinki: Tammi

Pohjola, K.2011. Toivottu ja ei-toivottu sosiaalisuus koulussa. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 12:2011. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 61-74.

Pulkkinen, L. Persoonallisuuden kehitys lapsuudesta aikuisuuteen. 2003. Teoksessa. Lyytinen, P., Korkiakangas, M., Lyytinen, H.(toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan kehitys kontekstissaan.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus

Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus

Sinkkonen, J. 2012. Nuoruusikä miten lapsesta tulee nuori aikuinen? Helsinki: WSOY

Suontausta-Kyläinpää, S. 2009. Yhteistyö kouluyhteisössä ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Teoksessa: Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä. Toim. Joronen, K & Koski, A. Tampere: Tampereen yliopisto. 95-116

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuokkola, P., Nevalainen, S. & Niskanen, H. & Raisio, L. & Siekkinen, S. Koulusosionomi on matalan kynnyksen auttaja. Talentia-lehti. Julkaistu 20.4.2015. Viitattu 22.10.2016. <http://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-on-matalan-kynnyksen-auttaja/>

Väljærvi, J. 2011. Tulevaisuuden koulu vai kouluton tulevaisuus? Teoksessa: Pohjola, K. 2011.(toim.) Uusi koulu oppiminen mediakulttuurin aikakaudella. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 19 – 32

KYSYMYKSET

Ensimmäisen aineistonkeruukerran kysymykset:

- * Puhun koulussa...
- * Puhun nuoruuteen liittyvistä asioista...
- * Suhtautuminen koulussa on...
- * Aikuiset voisivat helpottaa puhumista...
- * Toivoisin, että minua autettaisiin...
- * Koen saavani tukea koulussa...

Lisäkysymyksinä olivat: Mielipiteeni huomioidaan..., haluaisin puhua asioistani..., autan kaveriani..., olen voinut puhua asioistani...

Toisen aineistonkeruukerran kysymykset:

1. Case Frendi

Frendi on kahdeksannen luokan oppilas. Hänellä ei ole kavereita luokallaan ja välitunnit hän viettää yksin. Koska hän on ujo, hänellä on vaikea päästä kaveriporukoihin mukaan. Esitelmien pitäminen oppitunneilla jännittää. Eräänä päivänä luokkakaverit näkevät hänen tulevan itkuisen näköisenä vessasta. Frendi on jo pitempään myöhästellyt koulusta ja vaikuttanut surulliselta.

Mitä sinä voisit tehdä tilanteessa?

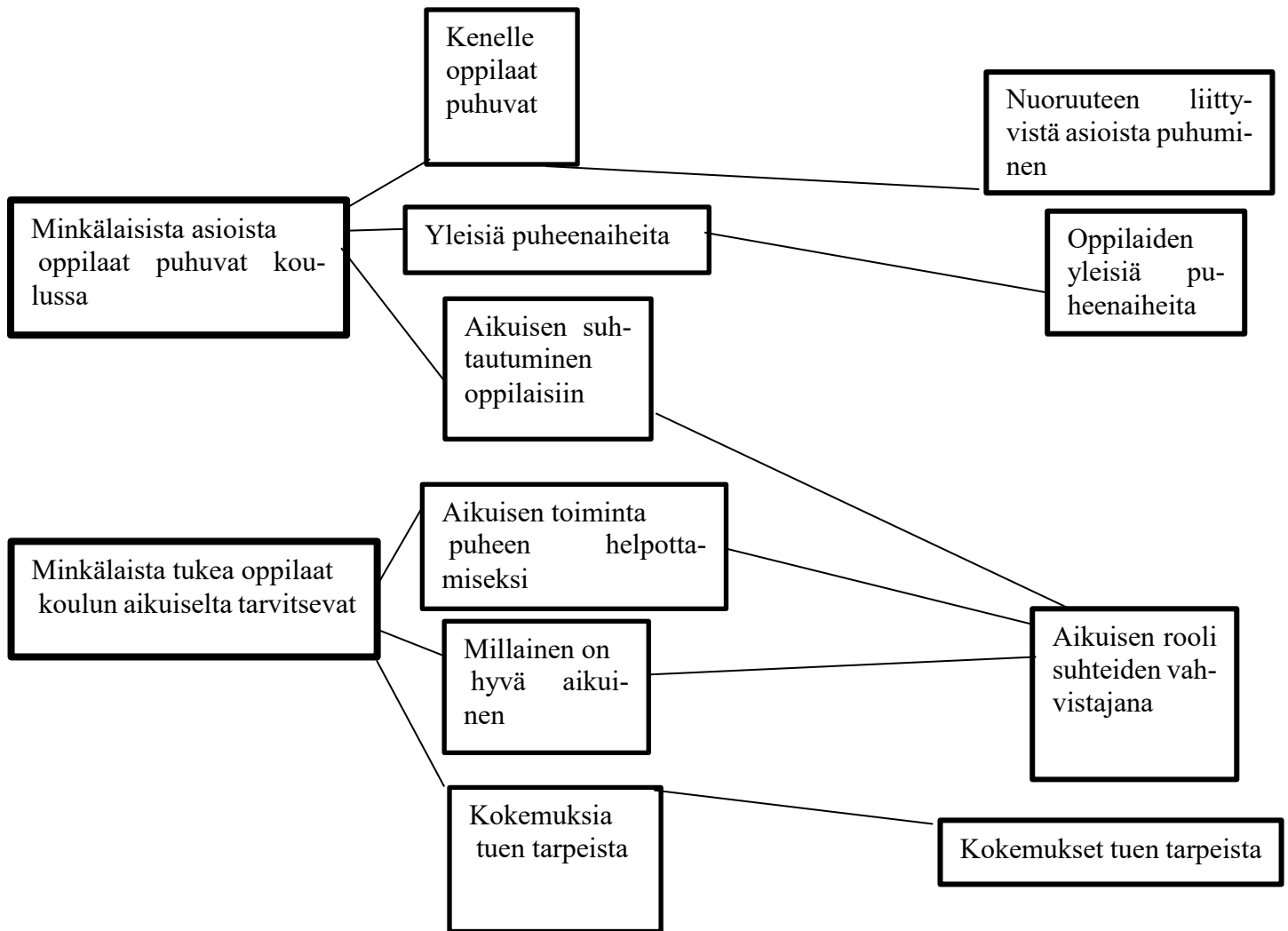
Miten aikuinen voisi puuttua tilanteeseen?

2. Mitä ohjeita antaisitte aikuiselle nuoren kohtaamiseen koulussa?

(Ketkä koulussa ovat sellaisia aikuisia?)

3. Mistä asioista puhutte koulussa kavereiden kanssa, muulloin kuin oppitunnilla? Mistä asioista olisi hyvä puhua koulussa?

4. Jos kaverillasi on ollut ongelma ja hän on mennyt kertomaan asiasta koulun aikuiselle (ope, kuraattori, terveydenhoitaja) miten häneen on suhtauduttu? – Mikä oli hyvää? Mikä olisi voinut mennä paremmin?

LAUTAPELI

Pelissä on kysymyksiä neljältä eri aihealueelta. Aihe-alueet pelissä ovat kaverit, koulu, vapaa-aika sekä hyvä elämä. Näistä aihe-alueista voidaan käyttää yhteisnimitystä nuoruuteen liittyvät asiat. Vastaukset ovat jokaisen henkilökohtaisia mielipiteitä. Peliä voi pelata kaksin tai ryhmässä. Lautapelin ideana on keskustelu toisten pelaajien kanssa.

